

SBÍRKA SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ A STANOVISEK

VÝBĚR Z ROZHODNUTÍ

Evropského soudu
pro lidská práva
ve Strasbourgu

OBSAH:	Rozsudek Evropského soudu o stížnostech č. 16566/90 a č. 16898/90 ve věci Maurer versus Rakousko	2
	Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 21915/93 ve věci Lukanov versus Bulharsko	9
	Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 17862/91 ve věci Cantoni versus Francie	20
	Rozsudek Evropského soudu o stížnosti č. 21987/93 ve věci Aksoy versus Turecko	30

ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
18. února 1997
VĚC MAUER
(Rozsudek ve věci Mauer versus Rakousko)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a příslušnými ustanoveními Jednacího řádu B jako Senát, který tvořili následující soudci: R. Bernhardt, předseda, F. Matscher, L. – E. Pettiti, E. Palmová, I. Foighel, A. N. Loizou, L. Wildhaber, B. Repik, P. Jambreka a dále H. Petzold, tajemník Soudu, a P. J. Mahoney, zástupce tajemníka Soudu, po neveřejné poradě, která se konala ve dnech 28. srpna, 24. října a 25. listopadu 1996 a 20. ledna 1997, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl Soudu předán Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) 15. září 1995 v tříměsíční lhůtě stanovené článkem 32 § 1 a článkem 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání dvou stížností proti Rakousku (č. 16566/90 a č. 16898/90), předložených Komisí podle článku 25 dne 18. ledna a následně 14. května 1990 rakouským občanem panem Wolfgangem Mauerem.

Požadavek Komise vycházel z článků 44 a 48 a z prohlášení, jímž Rakousko uznalo obligatorní pravomoc Soudu (článek 46). Předmětem žádosti bylo získání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků příslušného státu podle článku 6 § 1 Úmluvy.

2. V odpovědi na dotaz učiněný podle ustanovení 35 § 3 (d) Jednacího řádu B žadatel prohlásil, že si přeje osobně se zúčastnit soudního řízení, a ustanovil pana H. Bluma, právníka působícího v Linzi, aby jej zastupoval (ust. 31).

3. Dne 29. září 1995 předseda Soudu, pan R. Ryssdal, rozhodl, že podle ust. 21 a v zájmu správného vykonání spravedlnosti bude ustanoven jeden Senát k jednání o obou případech.

4. Do ustanoveného Senátu byl z moci úřední jmenován pan F. Matscher, zvolený soudce rakouské národnosti (článek 43 Úmluvy), a pan R. Bernhardt, místopředseda Soudu (ust. 21 § 4 b/). Dne 29. září 1995 předseda za přítomnosti tajemníka vylosoval dalších sedm členů, a to pány I. Foighela, R. Pekkanena, A. N. Loizou, L. Wildhabera, D. Gotcheva, B. Repika a P. Jambreka (článek 43 in fine Úmluvy a ust. 21 § 5). Následně pan L. – E. Pettiti a paní E. Palmová, zastupující soudci, nahradili pány Pekkanena a Gotcheva, kteří se dalšího projednávání případu nemohli zúčastnit (ust. 22 § 1 a ust. 24 § 1).

5. Dne 23. listopadu Senát nařídil spojení uvedených dvou případů (ust. 39 § 3 in fine).

6. Pan Bernhardt z titulu předsedy Senátu (ust. 21 § 6) prostřednictvím tajemníka Soudu konzultoval se zástupcem rakouské vlády (dále jen „Vláda“), právním zástupcem žadatele a delegátem Komise postup soudního řízení (ust. 39 § 1 a ust. 40). Na základě toho tajemník obdržel postupně vyjádření Vlády 28. května 1996 a vyjádření žadatele (ve kterém žadatel také stanovil své požadavky podle článku 50 Úmluvy) 30. května. Delegát se k tomu vyjádřil písemně 3. července.

Dne 13. června 1996 vydala Komise několik dokumentů o řízení před ní, jak si od ní na základě pokynů předsedy vyžádal tajemník.

7. Dne 28. srpna 1996 Senát rozhodl, že veřejně zasedání v tomto případě nepovažuje za nutné, a to poté, co uznal, že podmínky pro takový odklon od běžného postupu byly splněny (ust. 27 a 40).

8. V souladu s nařízením předsedy z 29. srpna 1996 obdržel další materiály, od Komise 19. září 1996 a od Vlády 20. září.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

9. Žadatel je rakouským občanem, narodil se v roce 1953 a v současné době žije ve Vídni. Podniká v taxisužbě.

A. První série řízení (žádost 16566/90)

10. Dne 4. března 1988 byl spatřen vůz identifikovaný jako majetek žadatele, jak projíždí na červenou.

11. Dne 15. května 1988 Úřad spolkové policie ve Vídni zaslal žadateli písemný příkaz, aby identifikoval jeho řidiče.

12. Dne 20. května 1988 Úřad spolkové policie ve Vídni uložil žadateli formou předběžného donucovacího příkazu pokutu 800 rakouských šilinků (ATS) a uvěznění na dobu 48 hodin v případě nezaplacení, a to za nedodržení jeho povinností registrovaného vlastníka vozu, když odmítl odhalit totožnost řidiče v určenou dobu v rozporu s článkem 103 § 2 zákona o motorových vozidlech z roku 1967 (viz níže uvedený odst. 22).

13. Žadatel tvrdí, že se pokoušel předložit písemné odvolání na policejní stanici nebo případně předněst svou námitku ústně, ale úředníci na policejní stanici odmítli spolupracovat.

14. Když úřad spolkové policie přistoupil k prosazení předběžného příkazu, žadatel se odvolával na zmíněné odmítnutí. Úřad proto zahájil běžné donucovací řízení, jehož výsledkem – po vyslechnutí žadatele – se 21. dubna 1989 stalo nařízení zahrnující pokutu 800 ATS (opět s uvězněním na 48 hodin v případě nezaplacení) a příkazující žadateli zaplatit náklady v částce 80 ATS.

15. Žadatel se odvolal k Zemskému vládnímu úřadu ve Vídni, který 12. června 1989 toto nařízení zrušil jako neplatné na základě toho, že žadatel fakticky nevznesl námitky proti původnímu předběžnému donucovacímu příkazu. Posledně zmíněný proto zůstává platným.

16. Žadatel podal stížnost týkající se tohoto rozhodnutí ke správnímu soudu, který 18. října 1989 odvolání zamítl bez projednávání (článek 35 § 1 zákona o správním soudu) a potvrdil rozhodnutí zemského vládního úřadu. Shledal, že odmítnutí policie přijmout jeho písemné odvolání nepřipravilo žadatele o možnost je podat; mohl je ještě vhodit do poštovní schránky nebo zaslat poštou.

B. Druhá série řízení (žádost 16898/90)

17. Dne 6. srpna 1987 příslušníci vídeňské policie shledali, že pneumatika na jednom z žadatelových taxi měla příliš sjetý vzorek. Sepsali zprávu a zabavili poznávací značku vozu a technický průkaz.

18. Dne 20. září 1988 Úřad spolkové policie ve Vídni žadateli po jeho vyslechnutí uložil pokutu 500 ATS za nedodržení jeho povinností jako registrovaného vlastníka motorových vozidel (viz níže uvedený odst. 21), s uvězněním na 30 hodin v případě nezaplacení.

19. Žadatel se odvolal k Zemskému vládnímu úřadu ve Vídni, který potvrdil rozhodnutí úřadu spolkové policie 21. dubna 1989.

20. Žadatel podal další odvolání ke správnímu soudu 9. června 1989, stěžuje si inter alia, že zemský vládní úřad odmítl vyslechnout svědky, které žádal předvést.

Správní soud zamítl toto odvolání 13. prosince 1989 bez projednávání a nařídil žadateli zaplatit 2760 ATS za náklady. Jeho zdůvodnění vycházelo ze shledání, že další svědectví, které si žadatel přál předložit, bylo každopádně irrelevantní.

II. Příslušné domácí právo a praxe

A. Legislativa pro provoz na silnicích

21. Podle článku 103 § 1 odst. 1 zákona o motorových vozidlech z roku 1967 je registrovaný vlastník motorového vozidla odpovědný za udržování vozidla ve stavu, který odpovídá zákonu nebo stanovené legislativě.

Článek 7 § 1 zákona požaduje, aby motorová vozidla byla vybavena pneumatikami vhodnými pro typ vozidla. Směrnice 4 § 4 prováděcích směrnic pro motorová vozidla požaduje pro pneumatiky projednávaného typu vozidla, aby měly vzorek hluboký nejméně 1,6 mm.

22. Článek 103 § 2 zákona opravňuje kompetentní orgán, inter alia, žádat registrovaného vlastníka, aby sdělil jméno a adresu osoby, která vozidlo užívala v určité době.

23. Podle článku 134 § 1 je nedodržení výše zmíněných ustanovení správním přestupkem, který může být potrestán pokutou až 30 000 ATS nebo až šesti týdny uvěznění v případě nezaplacení.

B. Postup

24. Pro popsání příslušného domácího postupu je odkazováno na rozsudek ve věci Umlauf v. Rakousko ze dne 23. října 1995 (Série A č. 328-B, ss. 34–36, §§ 14–23).

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

25. Pan Mauer podal své žádosti ke Komisi 18. ledna 1990 (žádost č. 16566/90) a 14. května 1990 (žádost č. 16898/90).

V první žádosti se odvolával na článek 6 §§ 1 a 3 (c) Úmluvy. Stěžoval si, že se mu nedostalo spravedlivého a veřejného projednání soudem a že mu nebylo dovoleno osobně se hájit.

V druhé žádosti se žadatel odvolával na článek 6 §§ 1 a 3 (d). Stěžoval si, že se mu nedostalo spravedlivého projednání a že svědkové, které žádal předvést, nebyli vyslechnuti.

26. Komise prohlásila obě žádosti za přípustné 18. října 1994. Ve své zprávě z 27. června 1995 (článek 31) jednohlasně vyjádřila následující názory:

(a) v prvním případě (žádost č. 16566/90), že došlo k porušení žadatelova práva na projednání soudem, jak je zaručeno článkem 6 § 1, ale že neuskutečnění projednání správním soudem nepřineslo žádný samostatný sporný bod v rámci tohoto ustanovení;

(b) v druhém případě (žádost č. 16898/90), že došlo k porušení žadatelova práva na projednání soudem, jak je zaručeno článkem 6 § 1, ale že ani neuskutečnění projednání správním soudem, ani způsob, jakým byly posuzovány důkazy, nepřinesly žádný samostatný sporný bod v rámci tohoto ustanovení.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Rozsah případu před Soudem

27. Žadatel ve svém prohlášení odkazoval na třetí sérii řízení, která byla předmětem jeho žádosti ke Komisi. Prohlásil, že Komise spojila tuto žádost se žádostí č. 16566/90 k projednání v jedné sérii řízení.

Delegát Komise ve svém písemném vyjádření z 3. července 1996 uvedl, že zmíněná třetí série řízení nebyla součástí rozhodnutí Komise o přípustnosti v těchto případech. Podle jeho názoru se jí tudíž Soud nemusel zabývat.

28. Soud zdůraznil, že v souladu s jeho ustálenou judikaturou je rozsah případu před ním určen rozhodnutím Komise o přípustnosti (viz rozsudek ve věci *Hussain v. Spojené království* ze dne 21. února 1996). Jak upozornil delegát, třetí série řízení, na kterou se žadatel odvolával, není zahrnuta v žádném z rozhodnutí Komise o přípustnosti v tomto případě. Dodal, že Soud nemá pravomoc posoudit žadatelovy stížnosti, pokud se týká těchto řízení.

II. Údajné porušení článku 6 §§ 1, 3 (c) a (d) Úmluvy

29. S ohledem na první sérii řízení žadatel udal, že se mu nedostalo spravedlivého a veřejného projednání soudem a že mu nebylo dovoleno osobně se hájit. Uvedl v tomto ohledu porušení článku 6 §§ 1 a 3 (c) Úmluvy.

S ohledem na druhou sérii řízení prohlásil, že v rozporu s článkem 6 §§ 1 a 3 (d) se mu nedostalo spravedlivého řízení a že svědkové, které žádal předvést, nebyli vyslechnuti.

Článek 6 Úmluvy v rámci své relevance stanoví následující:

„1. Každý má právo na to, aby ...jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána ... soudem ...

...“

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

...“

(c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;

(d) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;

...“

Komise shledala, že článek 6 byl porušen. Vláda proti tomu neprotestovala.

30. Vláda potvrdila, že podstatné sporné body v rámci článku 6 Úmluvy vznesené v předložených případech byly stejné jako ve věcech *Schmautzer*¹⁾, *Umlauf*, *Gradinger*, *Pramstaller*, *Palaoro* a *Pfarrmeier v. Rakousko* (rozsudky ze dne 23. října 1995, Série A č. 328 A–C a č. 329 A–C) a měly by být rozhodnuty stejným způsobem z důvodů uvedených v oněch rozsudcích.

31. V každém ze šesti předchozích případů Soud shledal, že došlo k porušení žadatelova práva na „přístup k soudu“, a vzhledem k tomuto shledání považoval za nezbytné rozhodnout specifickým způsobem o žadatelových dalších stížnostech týkajících se článku 6.

V předloženém případě neexistuje důvod sledovat jiný přístup.

Soud proto shledal, že došlo k porušení článku 6 § 1 v každé sérii řízení a že není nutné rozhodovat o údajných porušeních článku 6 § 3 (c) a (d) jednotlivě.

¹⁾ Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve *Strasbourg* – přílohový sešit VII/96, Rozhodnutí Evropského soudu o stížnosti č. 15523/89, str. 27.

III. Aplikace článku 50 Úmluvy

32. Článek 50 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že rozhodnutí nebo opatření soudního nebo každého jiného orgánu Vysoké smluvní strany je zcela nebo částečně v rozporu se závazky vyplývajícími z této Úmluvy, a jestliže vnitrostátní právo této strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků takového rozhodnutí nebo opatření, rozhodnutí Soudu přízná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Újma

1. Morální újma

33. Žadatel si stěžoval, že utrpěl morální újmu jako výsledek potíží, jež mu byly způsobeny, zvláště následkem odmítnutí Vlády souhlasit s přátelským vyřešením jeho požadavků. Žádal Soud, aby mu v tomto ohledu přiznal 60 000 ATS za každou sérii řízení.

34. Vláda popřela, že by žadatel utrpěl jakoukoliv morální újmu.

35. Delegát Komise se nevyjádřil.

36. Za těchto okolností Soud shledal, že současný rozsudek sám o sobě znamená dostatečné zadostiučinění za jakékoli potíže, kterým mohl být žadatel vystaven.

2. Peněžní újma

37. Žadatel požadoval, aby Soud nařídil navrácení částek, které musel zaplatit za pokuty a náklady.

Dále tvrdil, že jeho plány na rozšíření podnikatelské činnosti byly napadenými řízeními zbrzděny nejméně o pět let, což mu způsobilo „značnou skutečnou ztrátu v rozsahu 1 000 000 ATS“. Nicméně žádal Soud pouze o přiznání částky 40 000 ATS za každou sérii řízení.

38. Vláda tvrdila, že Soud nemá pravomoc anulovat výroky o vině vynesené národními soudy či nařídít navrácení pokut. Navíc při přiznávání náhrady nemůže spekulovat o tom, jaký by byl výsledek řízení, kdyby žadatel měl přístup k soudu v rámci znění článku 6 § 1 Úmluvy.

39. Delegát Komise se nevyjádřil.

40. Soud souhlasil s Vládou, že nemůže spekulovat o tom, jaký by mohl být výsledek projednávaných řízení, kdyby nedošlo k porušení Úmluvy (viz rozsudek Umlauf v. Rakousko ze dne 23. října 1995, Série A č. 328-B, s. 40, § 47).

Pokud se týká žadatelova tvrzení, že jeho plány na rozšíření podnikatelské činnosti byly údajně ovlivněny projednávanými řízeními, žadatel ani neprokázal existenci a rozsah takové škody, ani nepřesvědčil Soud, že existuje příčinná souvislost mezi tímto a shledaným porušením. Proto v tomto ohledu nemůže být přiznána žádná náhrada.

B. Náklady a výdaje

41. Žadatel požádal Soud, aby mu přiznal částku 66 330 ATS za honorář právního zástupce zaplacený v souvislosti s řízením u domácího soudu a Komise. Další podrobnosti neuvěděl.

Předložil také požadavek na částku 20 000 ATS za výlohy na cestovné, stravné a ubytování, zaplacené během řízení před Komisí.

Žadatel předložil podrobný výčet nákladů, které byly vynaloženy, pokud se týkalo řízení před Soudem. Dosáhly částky 54 725,44 ATS plus daň z přidané hodnoty, včetně určitých částek, jež měly pokrýt náklady spojené se slyšením u Soudu.

42. Vláda prohlásila, že se nemůže vyjádřit k žadatelovu požadavku na náhradu za honorář právního zástupce zaplacený v souvislosti s řízením u domácího soudu a Komise, k němuž nebyly přiloženy žádné podrobnější informace.

Dále se domnívala, že pro žadatele nebylo nutné osobně cestovat do Strasbourgu k přípravě a vedení soudního řízení. Jiní žadatelé byli schopni vést patřičné kroky z Rakouska, a proto by podle Vlády nebylo nerozumné očekávat totéž od pana Mauera.

Pokud se týká řízení u Soudu, poukázala, že se ve skutečnosti žádné slyšení nekonalo.

Považovala za rozumnou celkovou částku 70 000 ATS.

43. Delegát Komise se nevyjádřil.

44. Soud především poznamenal, že žadatelovy požadavky se týkaly všech tří sérií řízení u rakouských úřadů, přičemž – jak již upozornil – jeho pravomoc je omezena pouze na dvě z nich (viz výše uvedený odst. 28). Již z tohoto samotného důvodu nemohou být žadatelovy požadavky přijaty jako celek.

Pokud se týká žadatelových cestovních výdajů vynaložených během řízení před Komisí, mělo by být zaznamenáno, že žadatel tam obhajoval svůj vlastní případ. Proto, pokud se tyto výdaje týkají sérií řízení spojených s rozhodnutími Komise o přípustnosti, nelze přijmout, že nebylo nezbytné je vynaložit.

Na druhé straně, jak bylo správně poznaménáno Vládou, žádné slyšení před Soudem se nekonalo (viz výše uvedený odst. 7). Pokud nejsou spojeny se slyšením u Soudu, žadatelovy požadavky zde dosahují částky 35 725,44 plus daň z přidané hodnoty.

45. Žadatel nepředložil žádnou informaci upřesňující náklady spojené z každou ze dvou sérií domácích řízení. Stanovuje výši náhrady na spravedlivém základě. Soud žadateli přiznává 100 000 ATS plus daň z přidané hodnoty.

C. Úrok z prodlení

46. Podle informací dostupných Soudu je zákonná úroková míra užívaná v Rakousku ke dni přijetí tohoto rozsudku 4 % ročně.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. rozhoduje, že má pravomoc posoudit žadatelovo tvrzení o porušení Úmluvy pouze do té míry, pokud se týká dvou sérií řízení uváděných v rozhodnutích Komise o přípustnosti žádostí č. 16566/90 a č. 16898/90;

2. rozhoduje, že došlo k porušení článku 6 § 1 Úmluvy v obou sériích řízení;

3. rozhoduje, že není nutné posuzovat žadatelova tvrzení o porušení článku 6 § 3 (c) a 3 (d) Úmluvy jednotlivě;

4. rozhoduje, že tento rozsudek zakládá dostatečně spravedlivé zadostiučinění, pokud se týká jakékoliv utrpěné morální újmy;

5. rozhoduje, že žalovaná vláda je povinna zaplatit žadateli během tří měsíců 100 000 ATS (sto tisíc rakouských šilinků) plus daň z přidané hodnoty a že prostý úrok 4 % ročně bude splatný od uplynutí výše uvedené tříměsíční lhůty až do vyrovnání;

6. zamítá zbytek žadatelových požadavků na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v jazyce anglickém a francouzském a vyhlášeno při veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 18. února 1997.

Herbert PETZOLD
tajemník

Rudolf BERNHARDT
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
20. března 1997
VĚC LUKANOV
(Rozsudek ve věci Lukanov versus Bulharsko)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a příslušnými ustanoveními Jednacího řádu A jako Senát, který tvořili následující soudci: R. Ryssdal, předseda, F. Matscher, E. Palmová, sir John Freeland, J. Makarczyk, D. Gotchev, B. Repik, U. Lõhmus, J. Casadevall a dále H. Petzold, tajemník Soudu, a P. J. Mahoney, zástupce tajemníka Soudu, po neveřejné poradě, která se konala ve dnech 2. prosince 1996 a 20. února 1997, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl Soudu předán Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) 11. března 1996 v tříměsíční lhůtě stanovené článkem 32 § 1 a článkem 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti (č. 21915/93) proti Bulharské republice, předložené Komisi podle článku 25 bulharským občanem panem Andrejem Karlovem Lukanovem 1. září 1992. Žadatel byl zastřelen 2. října 1996.

Požadavek Komise vycházel z článků 44 a 48 a z prohlášení, jímž Bulharsko uznalo obligatorní pravomoc Soudu (článek 46). Předmětem žádosti bylo vydání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků příslušného státu podle článků 5 § 1 a 18 Úmluvy.

2. V odpovědi na dotaz učiněný podle ust. 33 § 3 (d) Jednacího řádu A žadatel uvedl, že si přeje zúčastnit se řízení, a ustanovil advokáta, který ho bude zastupovat (ust. 30).

3. Do ustaveného Senátu byl z moci úřední jmenován pan D. Gotchev, zvolený soudce bulharské národnosti (článek 43 Úmluvy), a pan R. Ryssdal, předseda Soudu (ust. 21 § 4/b/). Dne 30. března 1996 vylosoval předseda za přítomnosti tajemníka dalších sedm členů, a to pana F. Matschera, paní E. Palmovou, pana F. Bigiho, sirá Johna Freelanda a pány J. Makarczyka, U. Lõhmuse a J. Casadevalla (článek 43 in fine Úmluvy a ust. 21 § 5). Následně pan B. Repik, zastupující soudce, nahradil pana Bigiho, který zemřel (ust. 22 § 1 a 24 § 1).

4. Pan Ryssdal z titulu předsedy Senátu (ust. 21 § 6) prostřednictvím tajemníka konzultoval se zástupcem bulharské vlády (dále jen „Vláda“), právním zástupcem žadatele a delegátem Komise postup soudního řízení (ust. 37 § 1 a 38). V souladu s příkazy následně vydanými 5. července a 21. října 1996 obdržel tajemník vyjádření žadatele 3. října 1996 a písemná vyjádření Vlády 8. října a 12. listopadu 1996. Dne 22. října tajemník Komise sdělil, že její delegát přednese své vyjádření při zasedání Soudu.

5. Po žadatelově smrti 2. října 1996 tajemník obdržel 5. října prohlášení k předsedovi Soudu, kterým vdova po žadateli paní Lilia Gerassimovová–Lukanovová a dvě děti, slečna Anna Andrejeva Lukanovová a pan Karlo Andrejev Lukanov, vyjádřili své přání pokračovat v řízení jeho jménem.

6. V souladu s rozhodnutím předsedy se veřejné zasedání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 28. listopadu 1996. Soud předtím vykonal přípravné řízení.

K soudu se dostavili:

(a) za Vládu

S. Margaritovová, Ministerstvo spravedlnosti, zástupce Vlády;

(b) za Komisi

S. Trechsel, delegát:

(c) za žadatele

I. Loulčevová, právnička praktikující v Solii, právní zástupce,

S. E. Enčev, asistent.

Soud vyslechl úvodní přednesy pana Trechsele, paní Loulčevové a paní Margaritovové.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

7. Žadatel byl bulharským občanem. Bývalý ministr, poté místopředseda a v roce 1990 předseda bulharské vlády byl členem Národního shromáždění Bulharska v době událostí, které se staly podkladem pro tento případ. Dne 2. října 1996 byl zastřelen před svým domem.

8. Při odjezdu ze Sofie do Moskvy 7. března 1992 byl žadatel pohraniční policií na soljijském letišti informován o tom, že byl vydán příkaz zabavit jeho diplomatický pas. Jelikož mu příkaz nebyl ukázán, odmítl svůj pas vydat. Po podobném incidentu 11. března žadatel podal stížnost k Nejvyššímu soudu, který ji zamítl z důvodu, že nebylo vydáno žádné správní rozhodnutí, které mohlo být předmětem stížnosti. Následně žadatel zahájil řízení za účelem dosažení náhrady za morální újmu utrpěnou jako výsledek nezákonného příkazu zabavit jeho pas (viz níže uvedený odst. 24).

9. Dne 1. července 1992 generální prokurátor požádal Národní shromáždění, aby povolilo trestní řízení proti žadateli pro podezření z toho, že porušil články 203 a 219 § 3 trestního zákoníku (viz níže uvedené odst. 25 a 27). Podezření se vztahovalo zvláště k jeho účasti jako místopředsedy vlády v letech 1986 až 1990 při řadě rozhodnutí přidělujících částky v celkové výši 34 594 500 amerických dolarů a 27 072 000 konvertibilních bulharských leva (BGL) na pomoc a půjčky určitým rozvojovým zemím jako Nikaragua, Kuba, Laos, Kambodža, Afgánistán, Angola a Jemen. Požadavek tvrdil:

„Tato rozhodnutí ... dramaticky zasáhla do ekonomického potenciálu země, jejích ekonomických zdrojů a vývozní kapacity a objektivně řečeno znemožnila zaplacení jejích zahraničních dluhů. Mělo by být zdůrazněno, že vzhledem k takovým rozhodnutím způsobujícím poškození země a dalším ilegálním opatřením učiněným vůdci strany a vlády během tohoto období naše dluhy v zahraničí vzrostly ze 4 119 700 USD v roce 1986 na 10 656 900 000 USD v roce 1989 ...“

Na popsanou situaci se vztahuje vzhledem k velmi vysokým částkám peněz definice trestného činu „zneužití pravomoci veřejného činitele“, což zakládá zvláště závažnou skutečnost spadající pod ustanovení obsažená v článku 203 a článku 219 § 3 trestního zákoníku.

Zmíněná obvinění jsou „závažná“ v rámci znění článku 93 § 7 zákoníku.“

10. Dne 7. července 1992 Národní shromáždění zbavilo žadatele poslanecké imunity podle článku 70 bulharské ústavy a povolilo trestní řízení proti němu, jakož i jeho zatčení a vyšetřovací vazbu.

11. Dne 9. července 1992 státní prokurátor pan Dojčev z vyšetřovacího oddělení Generální prokuratury obvinil žadatele podle článku 203 ve spojení s články 201, 202 a 282 trestního zákoníku (viz níže uvedené odst. 25 a 28), spolu s předsedou a dalšími místopředsedy tehdejší rady ministrů, ze zpronevěry fondů přidělených určitým rozvojovým zemím, jak je uvedeno výše v odst. 9. V rozporu se svými úředními povinnostmi napomáhal zpronevěře v zájmu získání výhody pro třetí stranu, čímž způsobil závažnou ekonomickou škodu. S přihlédnutím k velké výši projednávaných částek peněz byl tento případ obzvláště závažným.

Prokurátor dále uvalil na žadatele vyšetřovací vazbu, přičemž jako důvody uvedl potřebu ukázat veřejnosti nebezpečí, jaké projednávání zločinů představují pro společnost, žadatelovu osobu a potřebu zajistit jeho při-

tomnost na soudním přelíčení. Rozhodnutí se odvolávalo, inter alia, na články 147 a 152 § 1 trestního řádu (viz níže uvedené odst. 29 a 30).

Dne 9. července 1992 byl žadatel zatčen a umístěn do vyšetřovací vazby v budově Národního vyšetřovacího úřadu v Sofii.

12. Ve stejný den žadatelův právní zástupce podal odvolání k Bulharskému nejvyššímu soudu, požaduje jeho propuštění. Prohlásil, že v rozporu s článkem 148 § 1 trestního řádu zatykač nestanovil přesně důvody pro zatčení. Skutečnost, že mu hrozilo odsouzení k více než deseti rokům odnětí svobody, neospravedlňovala sama o sobě uvalení vazby, jelikož podle odst. 2 článku 152 bylo podmínkou také nebezpečí jeho uniknutí či spáchání dalšího trestného činu (viz níže uvedený odst. 30). Navíc byla opatření přijata na základě žadatelovy osoby, zejména skutečnosti, že byl členem Národního shromáždění, kterážto úvaha není podložena žádným z důvodů jmenovitě uvedených v článku 147 § 1 (viz níže uvedený odst. 29).

13. Na zasedání 13. července 1992, kterému byl přítomen státní prokurátor, nikoli však žadatel či jeho právní zástupce, Nejvyšší soud odvolání zamítl. Jeho rozhodnutí obsahovalo následující zdůvodnění:

„Podle článku 152 § 1 trestního řádu má být podezřelý držen ve vazbě tehdy, jestliže může být za svůj čin odsouzen k odnětí svobody na dobu deseti a více let či k trestu smrti. Trestné činy podle článku 203 § 1 trestního zákoníku takové rozsudky mohou přinést.

Výše uvedené ustanovení stanoví dvě kumulativní podmínky – zpronevěra se musela projevit v širokém měřítku a musela být obzvláště závažnou.

Zda se zpronevěra projevila v obzvláště širokém měřítku, závisí na hodnotě projednávaného veřejného majetku. Závažnost případu je určována tím, zda zpronevěra byla provedena ve spolupráci s jinými osobami, stupněm ohrožování společnosti, které se tento čin týkal, a skutkovou podstatou (článek 93 § 3 trestního zákoníku). Argument, že možnost předvídaná v článku 152 § 2, ... se vztahuje na tento případ, je bezpředmětný.

V době obvinění byl žadatel členem Národního shromáždění. Podle účinnosti článku 72 bulharské ústavy mu tento status náleží, pokud se neobjeví takové okolnosti, které mohou ospravedlnit jeho odvolání z funkce člena Národního shromáždění. Ve svém postavení člena Národního shromáždění žadatel zastupuje lid jako celek. Je to právě tímto postavením, že nebezpečí uvedené v článku 152 § 2, ... se může realizovat, a pravděpodobnost toho je větší, než v případě žadatele, který není členem Národního shromáždění.

Dále – žadatel podal soudní odvolání proti správnímu opatření, v jeho důsledku mu byl odebrán jeho diplomatický pas Skutečnost, že učinil takový krok, dává dobrý důvod k obavám, že se nezdrží spáchání takových činů, jaké jsou uvedeny v článku 152 § 2

V souladu s článkem 70 Ústavy kromě případů závažných trestných činů, kdy Národní shromáždění udělilo povolení, jeho členové nemohou být zatčeni a nemohou být proti nim vznesena žádná obvinění ... Logická a systematická interpretace výše uvedeného ustanovení dovozuje, že rozhodujícím pro zajištění osoby, „vazbu“, podle výkladu trestního zákoníku je to, zda čin s sebou nese významné nebezpečí pro společnost, a zvláštní status osoby, která ho spáchala, člena Národního shromáždění.

Z tohoto důvodu zákonodárny orgán předpokládá ... v takových případech zadržení. Prokuratura má pravomoc vydat pokyn k takovému opatření.“

14. Dne 23. srpna 1992 byl žadatel hospitalizován ve vězeňské nemocnici v Sofii, kde se mu dostalo ošetření.

15. Dne 4. září 1992 žadatel, vycházeje ze změny okolností týkajících se jeho zdravotního stavu, podal žádost o propuštění ke generálnímu prokurátorovi.

16. Dne 5. září 1992 se jeho právní zástupce odvolal k Nejvyššímu soudu proti zamítnutí generálního prokurátora připustit žádost z 4. září 1992.

Nejvyšší soud odvolání zamítl 17. září 1992 z důvodů, že žadatel se již odvolal proti svému zadržení a že podle příslušného bulharského práva nebyl oprávněn podat další odvolání.

17. Následně žadatelův právní zástupce podal k státnímu prokurátorovi žádost o propuštění svého mandanta.

Na schůzce státního prokurátora s žadatelem a jeho právním zástupcem 28. října 1992 ve Vojenské nemocnici v Sofii právní zástupce vyzval prokurátora k rozhodnutí o žádosti o propuštění. Žadatel sám zdůraznil, že bylo nerozumné založit jeho zadržení na skutečnosti, že si stěžoval na odebrání svého pasu. Nevlastnil žádný jiný pas. Neexistovalo zde ani nebezpečí z opakování zmíněného činu, neboť žadatel již nebyl v postavení, aby to mohl učinit.

Dne 2. listopadu 1992 státní prokurátor zamítl žadatelovu žádost o propuštění. Udal jako důvod, že generální prokurátor se jí již zabýval, a byl názoru, nehledě na lékařské zprávy týkající se žadatele, že zde nebyly žádné nové skutečnosti podporující jeho propuštění. Jeho právní zástupci byli o rozhodnutí generálního prokurátora informováni 22. října 1992 a bylo jim sděleno, že žádné další odvolání již není možné.

18. Dopisem z 9. listopadu 1992 žadatelův právní zástupce požádal generálního prokurátora o uzavření vyšetřování. Připomenul, že bylo zahájeno 8. července 1992 a po vypršení zákonné lhůty dvou měsíců bylo prodlouženo o další dva měsíce do 8. listopadu 1992. Podle článku 222 § 3 trestního řádu by další prodloužení mohlo být ospravedlněno pouze ve „výjimečných“ případech, kterážto podmínka v žadatelově případě splněna nebyla. Generální prokurátor také neobdržel během oněch čtyř měsíců, které uběhly od začátku vyšetřování, žádné nové důkazy.

Právní zástupce také zpochybnil obvinění vznesená proti žadateli. Rozhodnutí rady ministrů byla přijímána kolektivně v souladu s Ústavou a rozpočtem schváleným Národním shromážděním. Projednávání rozhodnutí byla přijata jednoduše s přihlédnutím k praktikované politice tehdejší Vlády a byla to právě Vláda, nikoli žadatel jako její místopředseda, která spravovala příslušné fondy. Každopádně nebylo prokázáno, že žadatel spáchal projednávané trestné činy pro svůj vlastní prospěch nebo pro prospěch třetí strany.

19. Dne 10. listopadu 1992 žadatelův právní zástupce podal žádost o jeho propuštění ke generálnímu prokurátorovi, zdůrazňuje, inter alia, že další prodloužování jeho vazby porušuje článek 5 § 3 Úmluvy a že v rozporu s článkem 5 § 1 (e) nebyly pro jeho vazbu udány žádné důvody. Argument, že se žadatel odvolal proti odebrání svého pasu, byl bezpředmětný, jelikož jen užíval svá práva podle bulharských zákonů. Právní zástupce odmítl komentovat obvinění, že žadatel znamenal pro společnost zvláštní nebezpečí z hlediska jeho postavení člena Národního shromáždění.

20. Dne 11. listopadu 1992 generální prokurátor ústně informoval žadatelova právního zástupce, že jeho žádost z 10. listopadu 1992 byla zamítnuta kvůli absenci nových okolností ospravedlňujících změnu rozhodnutí držet ho ve vyšetřovací vazbě.

21. V dopise generálnímu prokurátorovi z 18. listopadu 1992 si žadatel, odvolávaje se na článek 180 trestního řádu, stěžoval na skutečnost, že prokurátor neodpověděl na jeho žádosti písemně. Trval na tom, že trestné řízení proti němu nemá zákonný podklad a představuje zjevnou formu politického útlaku.

22. V dopise generálnímu prokurátorovi z 20. listopadu 1992 se žadatelův právní zástupce dotazoval na výsledek žádosti z 10. listopadu 1992 (viz výše uvedený odst. 19). Prohlásil, že informace je důležitá pro žádost podanou Komisi.

Dne 25. listopadu 1992 generální prokurátor odpověděl, že jeho rozhodnutí z 11. listopadu bylo žadatelovu právnímu zástupci předáno 16. listopadu a že protokol vztahující se k této věci byl připraven v souladu s článkem 100 trestního řádu.

23. Dne 29. prosince 1992 Bulharské národní shromáždění zrušilo své rozhodnutí ze 7. července 1992, které povolilo žadatelovu vazbu. Dne 30. prosince 1992 se prokurátor rozhodl propustit žadatele na kauci.

24. Dne 12. března 1994 Městský soud v Sofii přiznal žadateli náhradu za morální újmu utrpěnou následkem pokusu pohraniční policie zabavit jeho pas bez zákonného povolení. Rozhodnutí bylo potvrzeno Nejvyšším soudem 9. února 1995.

II. Příslušné domácí právo

A. Bulharský trestní zákoník z dubna 1968, v platném znění, v příslušné době

25. Podle článku 201 trestního zákoníku veřejní činitelé, kteří zpronevěří veřejné či soukromé fondy, jež mají v držení ve svém postavení veřejných činitelů, nebo jež jim byly svěřeny k ochraně či správě, mohou být podrobeni trestu až osmi rokům odnětí svobody. Jestliže byl spáchán další trestný čin při napomáhání ke zpronevěře, nebo jestliže trestný čin byl spáchán ve spolupráci s dalšími osobami, může být uložen trest jednoho roku až deseti let odnětí svobody (článek 202).

Pokud trestný čin podle článku 201 nebo 202 zahrnuje obzvláště vysoké částky z veřejných fondů a je závažný, článek 203 § 1 stanoví trest deseti až třinácti let odnětí svobody.

26. Jak se jeví z řady rozhodnutí Nejvyššího soudu (D 133–77–II, s. 80; D 63–79–I, s. 61; D 271–85–II, s. 87; D 172–88–I, bul. č. 12/88, s. 4; D 144–79–I, s. 73; D 315–75–II, s. 52; a D 5–83–Pl., s. 17) předložených žadatelovým právním zástupcem při konzultaci se zástupcem Vlády před zasedáním Soudu, v příslušné době bylo podmínkou pro trestný čin zpronevěry podle článku 201 trestního zákoníku, že projednávaná osoba nakládala s projednávanými prostředky, jakoby byly její vlastní, ve snaze získat výhodu pro sebe či třetí stranu.

V rozsudku z roku 1995 (č. 17/95) Ústavní soud prohlásil za neústavní úpravu učiněnou Národním shromážděním, která v článku 201 výslovně stanovovala podmínku, že projednávaná osoba použila fondy pro svou výhodu nebo výhodu třetí strany. Podle názoru Ústavního soudu by takové omezení rozsahu zločinu zpronevěry mělo za následek příliš slabou ochranu práva na majetek zajištěného Ústavou 1991. Pro posouzení tohoto trestného činu by nemělo být rozhodující, zda šlo o osobní obohacování, ale zda osoba nakládala s určitými prostředky, jako kdyby byly její vlastní, a tím poškozovala zájmy vlastníka.

V souvislosti s výše uvedeným Ústavní soud prohlásil, že projednávaná úprava byla ve shodě s tím, jak článek 201 interpretoval Nejvyšší soud.

Podle Vlády v příslušné době neexistoval příklad člena Vlády, který by byl soudně stíhán podle článků 201 a 203 trestního zákoníku za svou účast na kolektivním rozhodování Vlády.

27. Článek 219 § 1 stanoví:

„Jestliže veřejný činitel při spravování majetku či peněz v jeho držení nebo při vykonávání činnosti, která mu byla určena, nedbalostí způsobí značnou hmotnou škodu, zničení či znehodnocení majetku k újmě veřejné správy nebo národního hospodářství, bude potrestán odnětím svobody na dobu nejvýše tří let nebo nucenými pracemi ve veřejném zájmu.“

Podle paragrafu 3 může trest odnětí svobody dosáhnout až osmi let, pokud byl trestný čin spáchán vědomě.

28. Článek 282 stanoví:

„(1) Veřejný činitel, který neplní své odborné povinnosti nebo který zneužije své pravomoci za účelem získání materiálních výhod pro sebe či třetí stranu nebo způsobí újmu druhým – a jestliže zde může vzniknout nezanedbatelné hmotná škoda, bude potrestán odnětím svobody na dobu nejvýše pěti let ...

(2) Jestliže má takové jednání za následek značnou hmotnou škodu nebo bylo spácháno osobou ve vysokém úředním postavení, této osobě bude udělen trest odnětí svobody na dobu osmi let ...

(3) Jestliže je takový čin obzvláště závažný, trest odnětí svobody se pohybuje od tří do deseti let ...“

B. Bulharský trestní řád z listopadu 1974, v platném znění, v příslušné době

29. Podle článku 147 § 1 trestního řádu může být obviněný pod soudním dohledem kvůli záruce, že neunikne nebo nespáchá další trestný čin, nebo aby se předešlo ovlivňování svědků. Druh použitého opatření závisí na důkazech proti obviněnému, na jeho zdravotním stavu, rodinné situaci, zaměstnání a jakékoliv další informaci týkající se jeho osoby.

30. Článek 152 stanoví v rámci své relevance:

„(1) Vazba je uvalena, jestliže se obvinění týkají trestných činů, které jsou trestány odnětím svobody na deset a více let nebo trestem smrti.

(2) Opatření předpokládané v předchozím odstavci není použito, jestliže nehrozí nebezpečí, že by obviněný unikl spravedlnosti či spáchal další trestný čin.

„(4) Osoba, na niž byla uvalena vazba, se může okamžitě odvolat k soudu proti svému držení ve vazbě. Soud rozhodne během tří dnů a toto rozhodnutí je konečné.“

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

31. Ve své žádosti (č. 21915/93) ke Komisi z 1. září 1992 si žadatel stěžoval, že jeho zatčení a držení ve vazbě bylo v rozporu s článkem 5 § 1 (c) Úmluvy proto, že zde neexistovalo důvodné podezření ze spáchání trestného činu a že tato opatření nebyla nezbytná, aby mu bylo zabráněno ve spáchání dalšího trestného činu či v úniku před spravedlností. Dále si stěžoval, že, když byl držen ve vazbě, trpěl nelidským a degradujícím zacházením porušujícím článek 3 a že v rozporu s článkem 6 mu nebylo dopřáno veřejné jednání u Nejvyššího soudu. Navíc si stěžoval, že trestní řízení proti němu se týkala jednání, které v příslušné době nezakládalo trestný čin, a proto došlo k porušení článku 7. Prohlásil, že došlo k porušení článku 10 Úmluvy nařízením státního prokurátora, které mu zakazovalo psát články o záležitostech spojených s vyšetřováním. Nakonec tvrdil, že došlo k porušení článku 18 Úmluvy.

32. Dne 12. ledna 1995 Komise prohlásila žádost za přípustnou, pokud se týká žadatelových stížností podle článků 5 § 1 a 18 Úmluvy, a zbytek žádosti prohlásila za nepřípustný.

Ve své zprávě ze 16. ledna 1996 (článek 31) jednohlasně vyjádřila názor, že došlo k porušení článku 5 § 1 Úmluvy a že v souvislosti s článkem 18 žádný samostatný sporný bod nevyvstal.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

33. Na zasedání 28. listopadu 1996 Vláda, jak již učinila ve svém písemném vyjádření Soudu, připustila, že došlo k porušení článku 5 § 1 Úmluvy.

34. Při stejné příležitosti žadatelův právní zástupce zdůraznil jeho požadavek shledat, že došlo k porušení článku 5 § 1, a přiznat mu spravedlivé zadostiučinění podle článku 50 Úmluvy.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Předběžné zkoumání

35. Žadatel byl zastřelen před svým domem 2. října 1996 v době, kdy případ ještě nebyl Soudem rozhodnut (viz výše uvedený odst. 7). Bylo nesporné, že jeho vdova a dvě děti (viz výše uvedený odst. 5) měly prá-

vo pokračovat v žádosti jeho jménem, a Soud neviděl žádný důvod k tomu, aby rozhodl jinak (viz například rozsudek ve věci Ahmet Sadik v. Řecko ze dne 15. listopadu 1996).

II. Údajné porušení článku 5 § 1 Úmluvy

36. Žadatel uvedl, že došlo k porušení článku 5 § 1 Úmluvy, který, v rámci své relevance, říká:

„Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

...

(c) zákonně zatčení nebo jiné zblavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodně podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutno zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání;

....”

37. Žadatel, s nímž souhlasila Komise, byl názoru, že skutečnosti, které byly proti němu uvedeny v době jeho zatčení a během jeho pokračující vazby (viz výše uvedené odst. 9, 11 a 13), by nemohly být v očích objektivního pozorovatele vykládány jako zpronevěra fondů nebo jako porušení úředních povinností za účelem napomáhání spáchání takového trestného činu. Proto neexistovalo „důvodně podezření ze spáchání trestného činu“ v rámci znění článku 5 § 1(c). Ani nemohla vazba vycházet „z oprávněných důvodů k domněnce, že je nutno zabránit mu ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání“.

Za těchto okolností Komise neshledala nutným zkoumat, zda vazba byla „zákonná“ podle domácího práva.

Žadatel za sebe zdůraznil, že rozhodnutí vedoucí k jeho obvinění a držení ve vazbě byla v oné době kolektivně přijata vládou způsobem, který byl v souladu s příslušnými zákony včetně tehdejší Ústavy Bulharska; rozdělení projednávaných fondů bylo provedeno v souladu s národním rozpočtem přijatým Národním shromážděním a následně bylo posledně jmenovaným schváleno. Tato opatření byla v souladu nejen s tehdejší politikou vlády, ale také s příslušnými rezolucemi Spojených národů o pomoci rozvojovým zemím. Nezvýhodňovala člena vlády ani žádnou třetí stranu; zmíněné země obdržely finanční prostředky v plné výši.

38. Vláda před Komisí prohlásila, že vazba byla na žadatele uvalena na základě podezření ze spáchání zločinu a byla v souladu s bulharským právem. Ačkoliv bylo pravdou, že rozdělení rozvojové pomoci jako takové nezakládalo trestný čin, projednávaná obvinění byla vznesena, protože převody finančních prostředků zahrnovaly pod záminkou pomoci rozvojovým zemím nevhodné „transakce“ poškozující hospodářské zájmy Bulharska. Vláda však nebyla v situaci, aby mohla předložit podrobnosti o těchto „transakcích“, neboť by to nepříznivě ovlivnilo důvěrný ráz trestního řízení zavedeného proti žadateli a dalším osmi bývalým členům vlády.

Před Soudem vláda vyjádřila připravenost přijmout názor Komise, že došlo k porušení článku 5 § 1 Úmluvy, přičemž současně informovala Soud o stanovisku generálního prokurátora, který nařídil žadatelovu vazbu (viz výše uvedený odst. 11). V tomto ohledu vláda upozornila na to, že nebylo v její moci hodnotit opatření přijatá v tomto případě prokuraturou a Nejvyšším soudem, kteréžto instituce jsou podle Ústavy nezávislými soudními orgány.

39. Vyjádření generálního prokurátora o žadatelových stížnostech zahrnovalo následující zjištění.

Podle bulharského práva bylo klíčovým prvkem trestného činu zpronevěry to, že obviněný zacházel s majetkem někoho jiného, jakoby byl jeho vlastní, a poškozoval tak zájmy vlastníka; nebylo rozhodující, zda zamýšlel získat výhody pro sebe či třetí stranu (viz výše uvedený odst. 26). Dále mohli členové vládního orgánu být shledáni vinnými z důvodu společného rozhodnutí či jednání, jestliže tímto vědomě spáchali činy, které se rovnají trestným. V tomto případě, jelikož projednávaná kolektivní rozhodnutí způsobila hospodářské ztráty, bylo proti každému členu orgánu, který ona rozhodnutí přijal, zavedeno trestní řízení (viz výše uvede-

né odst. 9 a 11). Prokurátor se domníval, že projednávané fondy byly vydány nezákonným způsobem, proto že neexistovaly informace o tom, zda se objevily v rozpočtu jako výdaje.

Je pravda, že generální prokurátor v oné době nebyl v situaci, aby mohl zjistit, zda šlo o nezákonný zá-
měr. Domníval se s ohledem na okolnosti a složitost případu, že toto mohlo být určeno pouze v průběhu před-
běžného řízení.

Ačkoliv příkaz k držení žadatele ve vazbě to výslovně neuváděl, toto rozhodnutí bylo přijato s přihlédnu-
tím k postavení žadatele a k závažnosti spáchaného trestného činu (viz výše uvedené odst. 9 a 11). Nejvyšší
soud rovněž položil důraz na status žadatele jako člena Národního shromáždění (viz výše uvedený odst. 13).
Extrémně široké pravomoc, kterým se těšil na základě svého postavení, mu poskytovaly lepší příležitost
k úniku či spáchání dalších trestných činů, než jakou by měl jinak. Dále jeho postavení ve společnosti, četné
kontakty v zahraničí a jeho opakované žádosti o navrácení pasu byly považovány za důvody ospravedlňující
jeho umístění v předběžně vyšetřovací vazbě. Podle vyjádření Nejvyššího soudu skutečnost, že se žadatel od-
volal proti zabavení svého pasu, vedla k oprávněnému podezření, že by mohl spáchat další trestný čin v rám-
ci znění článku 152 § 2 trestního řádu (viz výše uvedený odst. 13).

Podle názoru generálního prokurátora byla předběžná vyšetřovací vazba, na kterou si žadatel stěžoval, v sou-
ladu s domácím právem včetně Ústavy Bulharska a byla naprosto v souladu s článkem 5 § 1 (c) Úmluvy.

40. Soud na začátku vzal na vědomí, že měl pravomoc posoudit fakta a okolnosti žadatelových stížností do té
míry, pokud se vztahovaly k období po 7. září 1992, kdy Bulharsko ratifikovalo Úmluvu a uznalo obligatorní
pravomoc Soudu. Proto bude brát v úvahu stav řízení od tohoto data (viz rozsudky ve věcech Hokkanen v. Fin-
sko ze dne 23. září 1994, Série A č. 299-A, s. 19, § 53 a Yagci a Sargin v. Turecko ze dne 8. června 1995, Série
A č. 319-A, s. 16, § 40), zvláště skutečnost, že důvody pro jeho držení ve vazbě uvedené v příkazu k vazbě
z 9. července a v rozsudku Nejvyššího soudu podporujícím tento příkaz zůstaly nezměněny až do jeho propu-
štění 30. prosince 1992 (viz výše uvedené odst. 11 a 13). Toto nebylo před Soudem popřeno.

Pokud se týká upozornění Vlády týkajícího se nezávislosti orgánů, které přijaly nařízení, jež dala podnět
k žadatelovým stížnostem podle Úmluvy (viz výše uvedený odst. 38), mělo by být zdůrazněno, že Vláda je
podle Úmluvy zodpovědná za jednání takovýchto orgánů, stejně jako je zodpovědná za konání všech ostat-
ních, které jsou v její působnosti. Ve všech případech před Soudem je projednávána mezinárodní odpovědnost
státu (viz, mutatis mutandis, rozsudek ve věci Foti a další v. Itálie ze dne 10. prosince 1982, Série A č. 56,
s. 21, § 63). Nehledě na to, že Vláda přijala názor Komise, že došlo k porušení článku 5 § 1, Soud považoval
za správné posoudit tuto otázku sám za sebe.

41. Článek 5 § 1 Úmluvy obsahuje vyčerpávající seznam povolených důvodů pro to, aby osoba byla zba-
vena svobody, které musí být přesně interpretovány (viz rozsudek případu Ciulla v. Itálie ze dne 22. února
1989, Série A č. 148, s. 18, § 41).

Soud byl toho názoru, že hlavním sporným bodem v projednávaném případě je to, zda žadatelovo držení
ve vazbě od 7. září do 30. prosince 1992 bylo „zákonné“ v rámci znění článku 5 § 1, včetně toho, zda bylo
vykonáno „v souladu s řízením stanoveným zákonem“. Soud zdůraznil, že Úmluva zde v zásadě odkazuje na
domácí právo, ale také požaduje, aby jakékoliv opatření zbavující osobu svobody bylo slučitelné se záměrem
článku 5, jmenovitě ochranou osoby před libovůlí (viz rozsudky ve věcech Bozano v. Francie ze dne 18. pro-
since 1986, Série A č. 111, s. 23, § 54 a Benham v. Spojené království ze dne 10. června 1996).

Tam, kde Úmluva jako v článku 5 odkazuje přímo na domácí právo, shoda s takovým zákonem je nedíl-
nou součástí povinností Smluvních stran a Soud je tudíž oprávněn přesvědčit se o takové shodě, kde je to pro
danou věc závažné (článek 19); rozsah jeho úlohy v této souvislosti však podléhá omezením tkvícím v logice
evropského systému ochrany, jelikož na prvním místě přísluší interpretovat a aplikovat domácí právo národ-
ním orgánům, zvláště soudům (viz, inter alia, výše zmíněný rozsudek ve věci Bozano, s. 25, § 58 a ve věci
Kemmache¹⁾ v. Francie /č. 3/ ze dne 24. listopadu 1994, Série A č. 296-C, s. 88, § 42).

¹⁾ Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourg – přílohový sešit IV/95, Rozhodnutí Evropského soudu o stížnosti č. 17621/91, str. 20.

42. S ohledem na zvláštní okolnosti případu Soud shledal nepopiratelným, že žadatel se jako člen bulharské vlády podílel na rozhodnutích (poskytnutí fondů pomoci a půjček jistým rozvojovým zemím), z nichž vzešla obvinění proti němu.

43. Žádné z ustanovení trestního zákoníku, o které se opíralo ospravedlňování vazby – články 201 až 203, 219 a 282 (viz výše uvedené odst. 11 a 13) – však výslovně neuvádí nebo dokonce nevede k závěru, že někdo by se mohl vystavit trestní odpovědnosti podílením se na kolektivním rozhodnutí takového typu. Navíc nebyly předloženy důkazy, které by ukazovaly, že taková rozhodnutí byla nezákonná, to znamená v rozporu s Ústavou Bulharska či legislativou, nebo přesněji že tato rozhodnutí byla přijata s překročením pravomoci nebo byla v rozporu se zákonem o národním rozpočtu.

S ohledem na výše uvedené Soud není přesvědčen o tom, že obvinění, kvůli němuž byl žadatel soudně stíhán, zakládalo trestný čin podle bulharských zákonů v příslušné době.

44. Navíc příkaz státního prokurátora k vazbě z 9. července 1992 a rozhodnutí Nejvyššího soudu z 13. července podporující tento příkaz odkazovaly na články 201 – 203 trestního zákoníku (viz výše uvedené odst. 13 a 15). Jak se zdá z ustálené judikatury poskytnuté Soudem, základním prvkem trestného činu zpronevěry podle článků 201 – 203 trestního zákoníku je, že obviněný usiloval zvýhodnit sebe či třetí stranu (viz výše uvedený odst. 26). Příkaz z 9. července navíc odkazoval na článek 282, který výslovně stanoví, že pro veřejného činitele je trestným činem, jestliže zneužije své pravomoci za účelem získání takových výhod (viz výše uvedené odst. 9 a 28).

Soudu však nebyla poskytnuta žádná skutečnost či informace prokazující, že žadatel byl v oné době oprávněně podezříván ze snahy získat pro sebe či třetí stranu výhody ze své účasti při rozdělování projednávaných peněžních prostředků (viz rozsudek ve věci *Murrayová*¹⁾ v. Spojené království ze dne 28. října 1994, Série A č. 300–A, s. 25, § 51). V této souvislosti musí být zaznamenáno, že vyjádření Vlády o tom, že existovaly jisté „transakce“, bylo Komisí shledáno nepodloženým a nebylo před Soudem zopakováno. Nebylo ani tvrzeno před institucemi Úmluvy, že by peněžní prostředky zmíněné státy neobdržely.

45. Za těchto okolností Soud neshledal, že zbavení žadatele svobody na projednávanou dobu bylo „zákonně zbavení svobody“ vykonané „pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu“.

Poté, co Soud došel k tomuto závěru, nepotřeboval již zkoumat, zda vazba mohla být důvodně považována za nezbytnou, aby zabránila spáchání trestného činu či úniku po spáchání trestného činu.

46. Z toho vyplývá, že v tomto případě došlo k porušení článku 5 § 1 Úmluvy.

III. Údajné porušení článku 18 Úmluvy

47. Před Komisí žadatel prohlásil, že došlo rovněž k porušení článku 18 Úmluvy, který zní: „Omezení, jež tato Úmluva připouští pro uvedená práva a svobody, nesmí být využívána k jinému účelu než k tomu, pro který byla určena.“

48. Komise s ohledem na svá shledání v souvislosti s článkem 5 § 1 Úmluvy (viz výše uvedený odst. 38) došla k závěru, že v souvislosti s článkem 18 nevystal žádný samostatný sporný bod. V tomto bodě žadatel také souhlasil s Komisí.

49. Soud, maje na paměti své závěry ohledně článku 5 § 1, se rovněž domníval, že v souvislosti s článkem 18 nevystal žádný samostatný sporný bod.

¹⁾ Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit V/96, Rozhodnutí Evropského soudu o stížnosti č. 14310/88, str. 25.

IV. Aplikace článku 50 Úmluvy

50. Ve svém vyjádření k Soudu pan Andrej Lukanov usiloval o spravedlivé zadostiučinění podle článku 50 Úmluvy, který zní:

„Jestliže Soud zjistí, že rozhodnutí nebo opatření soudního nebo každého jiného orgánu Vysoké smluvní strany je zcela nebo částečně v rozporu se závazky vyplývajícími z této Úmluvy, a jestliže vnitrostátní právo této strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků takového rozhodnutí nebo opatření, rozhodnutí Soudu přizná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Morální újma

51. Žadatel nepožadoval žádné odškodnění za majetkovou újmu, ale žádal Soud, aby mu přiznal odškodnění za morální a fyzické příkoří, které utrpěl následkem držení ve vazbě.

52. Vláda přenechala tuto věc na úvaze Soudu, zatímco delegát Komise navrhl, aby Soud žadateli přiznal 115 000 francouzských franků (FRF) na základě toho, že odškodnění 1000 FRF za každý ze 115 dnů, kdy byl žadatel nezákonně držen ve vazbě, by bylo odpovídající.

53. Soud se domníval, že dostatečné spravedlivé zadostiučinění by nebylo poskytnuto pouhým shledáním porušení Úmluvy a že odškodnění tudíž má být žadateli přiznáno. Konaje hodnocení na spravedlivém základě, přiznal 40 000 FRF, které budou převedeny na bulharské leva (BGL) v kurzu platném ke dni vyrovnání, jeho vdově a dvěma dětem, které pokračovaly v žádosti jeho jménem.

B. Náklady a výdaje

54. Žadatel dále požadoval náhradu za náklady a výdaje ve výši odpovídající v bulharské měně (BGL) celkové částce 13 456 USD a 7067 FRF, které byly vydány na následující položky:

- (a) 3100 USD na práci jeho právního zástupce paní Loulčevové v souvislosti s projednáváním případu před Komisí;
- (b) 3272 USD a 1600 FRF na cestovní výdaje a diety pro něj a jeho právního zástupce v souvislosti se slyšením před Komisí;
- (c) 2000 USD na práci jeho právní zástupkyně v souvislosti s projednáváním případu před Soudem;
- (d) 1800 USD na práci pana Enčeva v souvislosti s překládáním a výkladem při řízení před Soudem;
- (e) 3284 USD a 5467 FRF na cestovní výdaje a diety paní Loulčevové a pana Enčeva v souvislosti s jejich přítomností při řízeních před Soudem.

55. Vláda ponechala přiznání náhrady za náklady a výdaje na úvaze Soudu. Delegát Komise se domníval, že požadavky týkající se položek (a)–(c) jsou přiměřené a že s ohledem na takové náklady a výdaje, jaké jsou zmiňovány v bodech (d) a (e), by rovněž měly být přiznány uvedené sumy.

56. Soud je přesvědčen, že požadované náklady a výdaje byly skutečně a nezbytně vydány v uvedených měnách a byly přiměřené, pokud jde o jejich množství. V souladu se svou ustálenou judikaturou přiznává žadatelově vdově a dvěma dětem plnou výši požadavku v tomto bodě.

C. Úrok z prodlení

57. Soud považuje za správné, aby úrok z prodlení byl splatný v roční úrokové míře 4 %, pokud se týká částek přiznaných ve francouzských francích, a 5 %, pokud se týká částky přiznané v amerických dolarech.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. rozhoduje, že došlo k porušení článku 5 § 1 Úmluvy;

2. rozhoduje, že v souvislosti s článkem 18 Úmluvy nevystal žádný samostatný sporný bod;

3. rozhoduje

(a) že žalovaný stát zaplatí žadatelově vdově a dvěma dětem během tří měsíců následující částky převedené na bulharské leva v kurzu platném ke dni vyrovnání:

(i) 40 000 (čtyřicet tisíc) francouzských franků náhradou za morální újmu a

(ii) za oprávněné náklady a výdaje 13 456 (třináct tisíc čtyři sta padesát šest) amerických dolarů a 7067 (sedm tisíc šedesát sedm) francouzských franků;

(b) že prostý úrok v následujících ročních úrokových mírách bude splatný od vypršení výše uvedené tříměsíční lhůty až do vyrovnání:

(i) 4 % ročně v souvislosti s částkami přiznanými ve francouzských francích a

(ii) 5 % ročně v souvislosti s částkou přiznanou v amerických dolarech;

4. zamítá zbytek požadavku na spravedlivě zadostiučinění.

Vyhotoveno v jazyce anglickém a francouzském a vyhlášeno při veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 20. března 1997.

Herbert PETZOLD
tajemník

Rolv RYSSDAL
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

15. listopadu 1996

VĚC CANTONI

(Rozsudek ve věci Cantoni versus Francie)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s ust. 51 Jednacího řádu A jako Velký Senát, který tvořili následující soudci: R. Ryssdal, předseda, R. Bernhardt, Thór Vilhjálmsson, F. Gölcüklü, L. – E. Pettiti, S. K. Martens, I. Foghel, J. M. Morenilla, sir John Freeland, A. B. Baka, M. A. Lopes Rocha, L. Wildhaber, G. Mifsud Bonnici, J. Makarczyk, D. Gotchev, P. Jambreč, K. Jungwiert, P. Kūris, E. Levits a dále H. Petzold, tajemník Soudu, a P. J. Mahoney, zástupce tajemníka Soudu, po neveřejné poradě, která se konala ve dnech 28. března, 28. srpna a 22. října 1996, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl Soudu předán Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) 29. května 1995 v tříměsíční lhůtě stanovené článkem 32 § 1 a článkem 47 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Tomu předcházelo podání stížnosti (č. 17862/91) proti Francouzské republice, předložené Komisí 26. listopadu 1990 podle článku 25 francouzským občanem panem Michelem Cantonim. Pan Cantoni byl označován při řízení před Komisí iniciálami M. C., ale následně souhlasil s prozračením své identity.

Požadavek Komise vycházel z článků 44 a 48 a z prohlášení, jímž Francie uznala obligatorní pravomoc Soudu (článek 46). Předmětem žádosti bylo získání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků žalovaného státu podle článku 7 Úmluvy.

2. V odpovědi na dotaz učiněný v souladu s ust. 33 § 3(d) Jednacího řádu A žadatel uvedl, že si přeje osobně se zúčastnit soudního řízení, a ustanovil advokáta, který jej bude zastupovat (ust. 30).

3. Do ustaveného Senátu byl z moci úřední jmenován pan L. – E. Pettiti, zvolený soudce francouzské národnosti (článek 43 Úmluvy), a pan R. Bernhardt, místopředseda Soudu (ust. 21 § 4 /b/). Dne 8. června vylosoval předseda Soudu pan R. Ryssdal za přítomnosti tajemníka dalších sedm členů, a to pány B. Walsh, I. Foghela, M. A. Lopese Rochu, L. Wildhabera, G. Mifsuda Bonniciho, J. Makarczyka a P. Jambreka (článek 43 in fine Úmluvy a ust. 21 § 5).

4. Pan Bernhardt z titulu předsedy Senátu (ust. 21 § 6) prostřednictvím tajemníka konzultoval se zástupcem francouzské vlády (dále jen „Vláda“), žadatelovými právními zástupci a delegátem Komise postup soudního řízení (ust. 37 § 1 a 38). V souladu s následně vydaným nařízením obdržel tajemník vyjádření Vlády 19. a 26. ledna 1996 a vyjádření žadatele taktéž 26. ledna 1996.

5. Dne 21. února 1996 se Senát na základě požadavku Vlády rozhodl vzdát se pravomocí ve prospěch Velkého Senátu (ust. 51). V souladu s ust. 51 § 2(a) a 2(b) byli členy Velkého Senátu určeni z moci úřední předseda a místopředseda Soudu (pan Ryssdal a pan Bernhardt) spolu se všemi členy a čtyřmi zástupci původního Senátu, přičemž posledně zmíněnými byli pánové Thór Vilhjálmsson, F. Gölcüklü, R. Macdonald a J. M. Morenilla. Dne 24. února bylo předsedou za přítomnosti tajemníka vylosováno dalších sedm soudců, a to pánové S. K. Martens, F. Bigí, sir John Freeland a pánové A. B. Baka, D. Gotchev, P. Kūris a E. Levits. Poté pan K. Jungwiert nahradil pana Macdonalda, který se nemohl veřejného zasedání zúčastnit (ust. 22 § 1 a 24 § 1). Po prvním zasedání pan Bigí zemřel a pan Walsh nebyl schopen zúčastnit se dalšího projednávání případu.

6. V souladu s rozhodnutím předsedy se veřejné zasedání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 26. března 1996. Soud předtím vykonal přípravné řízení.

K Soudu se dostavili:

(a) za Vládu

M. Perrin de Brichambaut, ředitel právního oddělení Ministerstva zahraničí, zástupce Vlády; J. Lapouza-de, soudce správního soudu právního oddělení Ministerstva zahraničí, paní H. Sainte-Marie, poradce, farmaceutická sekce oddělení zdravotnictví Ministerstva práce a sociálních věcí, poradci;

(b) za Komisi

J. – C. Soyer, delegát;

(c) za žadatele

paní E. Monegier du Sorbierová, advokátka u Odvolacího soudu v Paříži, Y. Capron, advokát u Státní rady a kasačního soudu, paní I. Jamnetová, advokátka u Pařížského odvolacího soudu, právní zástupci.

Soud vyslechl úvodní přednesy pana Soyera, paní Monegier du Sorbierové a pana Perrin de Brichambauta a jejich odpovědi na otázky položené jedním ze soudců.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Zvláštní okolnosti případu

7. Pan Michel Cantoni, francouzský občan narozený v roce 1947, je ředitelem supermarketu vlastněného řetězcem Euromarché v Sens (Yonne).

A. Řízení u Trestního soudu v Sens

8. V roce 1988 bylo na podnět Yonnské asociace lékárníků a několika jednotlivých lékárníků zahájeno trestní řízení proti žadateli a dalším ředitelům supermarketů v této oblasti za nezákonný prodej farmaceutických výrobků. Ve svém obchodě prodával jednocentní roztok eosinu, alkohol v sedmdesátiprocentní modifikaci, 10% roztok peroxidu vodíku, vitamin C (tablety 500 a balení prášku 1000), inhalace z výtahů rostlin, kapesní inhalátory, antiseptické spreje a minerální přísady.

Zadatel a jeho obvinění kolegové na svou obhajobu zdůraznili, že projednávané výrobky nebyly léčivý v rámci znění článku L. 511 zákona o veřejném zdravotnictví (viz níže uvedený odst. 18) a nebyly proto chráněny monopolem lékárníků.

9. Dne 30. září 1988 Trestní soud v Sens shledal žadatele vinným podle obžaloby, uložil mu pokutu 10 000 franků a nařídil mu zaplatit odškodné 1 frank každému z civilních účastníků. Po individuálním přezkoumání projednávaných výrobků dospěl k názoru, že se jednalo o léčiva, u některých vzhledem k jejich funkci a u ostatních vzhledem k jejich prezentaci (viz níže uvedený odst. 19).

B. Řízení u Odvolacího soudu v Paříži

10. Dne 18. května 1989 Odvolací soud v Paříži podpořil rozhodnutí soudu první instance z následujících důvodů:

„Je nezbytné posoudit každý z vyjmenovaných prodávaných výrobků v zájmu rozhodnutí, zda jsou léčivý“

1) Bio-Oligo se stopovými prvky

Na spodní straně balení pro lahvičky obsahující 36 kapslí je upozornění „Kvasnice obohacené minerály – dietní přísada“.

Zadní strana balení obsahuje následující text:

„Upozornění: Současný výzkum ukazuje, že země ztrácí minerály, zatímco naše tělesná potřeba těchto „nových vitaminů“ je ve dvacátém století větší než kdykoliv předtím.“

(C.) laboratoře produkují řadu výrobků zvláště obohacených minerály proto, aby se vyrovnal tento nedostatek v naší stravě.

Analýza v gramech stanoví na každých sto gramů:

Protein 50

Tuk 6

Uhlovodík 36

Vitamin B1 30

Vitamin B6 4

Energetická hodnota 398 kcal/1667 kJ

Analýza také ukazuje, že vhodná úroveň mědi, zinku či vápníku je následující:

Na lahvičce se zinkovými kapslemi „zinek 3000“.

Na lahvičce s kapslemi s mědí „měď 4“.

Na lahvičce s vápníkovými kapslemi „vápník 50“.

Dále je zde uveden přesný návod, jak každý z těchto prvků pomáhá lidskému tělu:

a) zinek podporuje reprodukci a pohlavní vývoj: „pomáhá tělu vypořádat se mnohem účinněji s infekcí“;

b) měď „aktivizuje náš obranný systém proti infekci – pomáhá rovněž proti zánětům“;

c) vápník je „nezbytný pro vývoj silných kostí – rovněž zlepšuje oběhový nervový systém“.

Dávkování, které závisí na druhu kapslí, je popsáno pod hlavičkou „Návod k užití“.

Zadní strana balení obsahuje na dolním okraji poznámku „(C.) laboratoře Paříž“ se specifikací, že tato laboratoř „byla doporučena dr. P. W.“ oligoterapeutem.

Proto tyto výrobky, které obsahují směs několika různých látek, jsou prezentovány jako schopné přispět k ochraně či vyléčení lidských onemocnění.

Jsou léčivý v rámci znění výše zmíněného článku.

2) Alkohol v sedmdesátiprocentní modifikaci (120 ml) je prodáván v lahvičkách o objemu 120 ml. Etiketa obsahuje výše uvedená slova a v levém dolním okraji na modrém a zeleném pozadí čtyři malé bílé čtverce ve tvaru kříže, nepopíratelně budící dojem farmaceutického znaku. Napravo od tohoto se nachází bílými písmeny na stejném modrém a zeleném pozadí jméno „(V.) laboratoře, Paříž“ s adresou uvedenou menšími bílými písmeny.

Posuzovaný výrobek je silně cítit kafrem.

Tudíž způsob, jakým je tento výrobek prezentován – láhev a kříž vedle názvu „(V.) laboratoře“ – napovídá, že jde o farmaceutický výrobek dobře známý pod tímto názvem, který je užíván jako antiseptikum, obzvláště v chirurgii. Proto se na základě jeho prezentace také jedná o léčivo a nikoli pouze o výrobek hygienický či určený k péči o krásu.

3) Lahvička o objemu 120 ml s 10% roztokem peroxidu vodíku. Tato nese nápis „nepoužívat vnitřně“ a „v případě zasažení očí urychleně vypláchnout“. Má stejný bílý kříž a nápis „(V.) laboratoře, Paříž“ jako výše uvedená modifikace alkoholu na světlemodrém a tmavomodrém pozadí. Ze stejných důvodů připomíná léčivo známé pod tímto jménem. Jde tedy znovu o léčivo na základě prezentace, která je odlišuje od pouhého výrobku hygienického či určeného k péči o krásu.

4) Vitamin (500) je prodáván v balení po 24 tabletech, na kterém je vytištěno: a) výše popsany bílý kříž a název „(V.) laboratoře, Paříž“ na žlutém a oranžovém pozadí; b) doporučené dávkování s upřesněním, že vitamin C by neměl být užíván na konci dne; c) složení každé tablety, jmenovitě: kyselina askorbová a askorban sodný (s uvedením množství) a excipient složený z několika látek.

Rovněž se jedná o léčivo, alespoň tak vyplývá z jeho prezentace, jelikož zde neexistuje odlišení od pravého farmaceutického výrobku, který vyhovuje požadovanému standardu, pokud se týká dávkování, kontroly kvality a výroby. Je celkem nepodstatné, zda léčivo skutečně dosahuje požadovaného účinku či ne; na druhé straně jsou známy kontraindikace nadměrného užívání vitamínu C.“

C. Řízení u kasačního soudu

11. Pan Cantoni se odvolal na zákonném podkladě ke kasačnímu soudu. Stěžoval si obzvláště, že došlo k porušení článku 7 § 1 Úmluvy a článků L. 511, L. 512 a L. 517 zákona o veřejném zdravotnictví (viz níže uvedený odst. 18). Tvrdil, že, zvláště pokud je užit u parafarmaceutických výrobků, pojem léčivo, jak je definován v ustanoveních, na kterých bylo založeno jeho obvinění, nebyl dostatečně jasným na to, aby umožnil přesně určit, jaké jednání by mohlo zapříčinit trestní odpovědnost.

Dne 19. května 1990 kasační soud odvolání zamítl z následujících důvodů:

.... odvolací soud rozhodl, poukazuje na znění nápisů na balení a lahvičkách obsahujících výše jmenované výrobky, že tyto byly prezentovány jako schopné přispívat k ochraně a léčbě lidských onemocnění a tudíž jsou léčivy v rámci znění článku L. 511 zákona o veřejném zdravotnictví.

Odvolací soud tak udal dostatečné právní důvody pro své rozhodnutí, aniž by se vystavoval vzneseným stížnostem. ... ustanovení článku L. 511 zákona o veřejném zdravotnictví ... nejsou v rozporu se zásadou, že pouze zákon může definovat trestný čin a stanovit trest; ani nejsou v rozporu s prostředky, na které je odkazováno v důvodech odvolání ...”.

II. Příslušné domácí právo a právo Evropských společenství

A. Právo Evropských společenství

1. Směrnice 65/65 z 26. ledna 1965

12. Podle článku 1 Směrnice ES z 26. ledna 1965 (Directive EEC 65/65, OJ 1965 No. L 369 z 9. února 1965), který byl při několika příležitostech upraven:

.... následující nabudou významu tímto dokumentem jim přiděleným (...)

2. Léčivo:

Jakákoliv látka nebo kombinace látek prezentovaná jako lék či ochrana proti onemocněním lidí nebo zvířat.

Jakákoliv látka či kombinace látek, která může být poskytnuta lidem nebo zvířatům za účelem stanovení lékařské diagnózy nebo obnovení, upravení či pozměnění fyziologických funkcí v těle lidí či zvířat, je také považována za léčivo.”

2. Precedenční právo Soudního dvora Evropských společenství

13. Soudní dvůr Evropských společenství přijal několik doporučení pro předběžné nálezy týkající se interpretace této definice. Ve svém rozsudku ve věci Van Bennekom ze dne 30. listopadu 1983 (případ 227/82 /1983/ ECR 4 3883), rozhodl následovně v souvislosti s vitaminovými přípravky:

„Je ... nezbytné přihlídnout k tomu, že výrobek je ‚určen jako lék či ochrana proti onemocnění‘ v rámci znění Směrnice 65/65 nejen, když je jako takový výslovně ‚indikován‘ či ‚doporučen‘, pravděpodobně prostřednictvím etiket, letáků nebo ústního výkladu, ale také pokaždé, kdy průměrně informovaný spotřebitel nabude domněni, které za předpokladu, že je jednoznačné, může vyústit v závěr, že projednávaný výrobek by měl s ohledem na jeho prezentaci mít účinek popsáný v první části definice Evropských společenství.

Obzvláště vnější úprava projednávaného výrobku – jako je tableta, pilulka nebo kapsle – může v této souvislosti sloužit jako pádný důkaz o záměru prodejce či výrobce prodávat tento výrobek jako léčivo. Takový důkaz však nemůže být jediným a rozhodujícím svědectvím, protože pak by se to týkalo také určitých potravinářských výrobků, které jsou tradičně baleny podobným způsobem jako farmaceutické výrobky.

... látky jako projednávané vitaminové přípravky, které nejsou ‚indikovány či doporučeny‘ výslovně jako vhodné pro léčbu či ochranu proti infekci, mohou se přesto stát látkami ‚určenými jako lék či ochrana proti onemocněním‘ v rámci znění definice ‚léčiv‘ podle Evropských společenství obsažené ve Směrnici 65/65.

...

Je ... celkově vzato zjevné ze složky případu a z pozorování předložených Soudu, že při současném stavu vědeckých poznatků je nemožné stanovit, zda samotné měřítko koncentrace je vždy dostačující, aby se dalo určit, zda vitamínový přípravek je léčivem; je proto ještě méně možné specifikovat stupeň koncentrace, díky které by takový vitamín spadal pod definici léčiva podle Evropských společenství.

Odpověď národnímu soudu by tudíž měla být ta, že klasifikace vitamínu jako léčiva v rámci znění druhé části definice uvedené ve Směrnici 65/65 musí být určována případ od případu s ohledem na farmaceutické hodnoty každého takového vitamínu v rozsahu, který je dán současným stavem vědeckých poznatků.“ (odst. 18–20 a 28–29).

14. Soudní dvůr potvrdil tento přístup při několika příležitostech, vyjasňuje určité body. Tak ve svém rozsudku ve věci Delattre ze dne 21. března 1991 (C-369/88 ECR /1991/ 1487) týkajícím se jedenácti různých výrobků, včetně odučňovacích produktů a přípravků k obraně proti únavě, prohlásil:

.... výrobek může být považován za léčivo působením jeho prezentace, jestliže její forma a způsob balení výrobku jsou dostatečně podobné léčivu, a obzvláště, jestliže na jeho balení a přiloženém návodu jsou činěny odkazy na výzkum ve farmaceutických laboratořích či na metody nebo látky vyvinuté osobami činnými v lékařství nebo dokonce na prohlášení těchto osob doporučující kvality projednávaného výrobku. Prohlášení, že výrobek není léčivem, je přesvědčující svědectví, které národní soud může vzít v úvahu, ale samo o sobě není rozhodující.“ (odst. 41).

15. V rozsudku ve věci Monteil a Samanni ze dne 21. března 1991 (60/89, /1991/ 1 ECR 1547) týkajícím se 2% eosinu a alkoholu v 70% modifikaci Soudní dvůr rozhodl:

.... pojetí „prezentace“ výrobku musí být vykládáno široce a výrobek je „prezentován jako určený pro léčbu či ochranu proti onemocněním“ v rámci znění Směrnice 65/65 nejen tehdy, je-li výslovně „indikován“ či „doporučen“ jako takový, pravděpodobně prostřednictvím etiket, letáků nebo ústního výkladu, ale také pokud, kdy průměrně informovaný spotřebitel nabude domněni, které za předpokladu, že je jednoznačné, může vyústit v závěr, že projednávaný výrobek by měl s ohledem na jeho prezentaci mít zmíněné účinky.

... vnější úprava balení projednávaného výrobku může posloužit jako pádný důkaz, ale nejde o jediný či rozhodující důkaz; musí být stanoveno, že výraz „forma“ se nevztahuje pouze na výrobek samotný, ale také na jeho balení, které se může z důvodů marketingové politiky blížit podobě balení léčiva, a musí se také vzít v úvahu přístup průměrně informovaného spotřebitele, u kterého forma provedení výrobku může vyvolat důvěru podobnou důvěře v patentované léčivo s ohledem na záruky běžně spojené s výrobou a prodejem posledně jmenovaného typu výrobků.

...

... národním úřadům náleží povinnost rozhodnout, pod kontrolou soudů, zda 2% eosin a alkohol v 70% modifikaci jsou léčivy z hlediska své funkce v rámci znění druhého odstavce článku 1(2) Směrnice 65/65. V tomto ohledu musí být brán v úvahu také adjuvans podílející se na složení výrobku, způsob jeho použití, rozsah jeho distribuce, jeho známost mezi spotřebiteli a riziko, které jeho užití může mít za následek.

...

... ačkoliv členské státy mohou v zásadě vyhradit právo na maloobchodní prodej výrobků, které spadají pod definici léčiv podle Evropských společenství, lékárníkům a ačkoliv za takových okolností jejich monopol na ony výrobky může být správným způsobem ochrany veřejného zdraví, může zde vzniknout i opačný názor, pokud se týká určitých výrobků, jejichž užití by s sebou neneslo žádné vážné ohrožení veřejného zdraví a jejichž zařazení do monopolu lékárníků by bylo zjevně nepřijatelné, to znamená v rozporu se zásadami stanovenými Soudem pro interpretaci článků 30 a 36 Dohody.

Jestliže lékárníkům je poskytnut monopol na jiné výrobky, jako jsou „parafarmaceutické výrobky“, které mohou být různého druhu, potřeba takového monopolu v zájmu ochrany veřejného zdraví či zdraví spotřebitelů musí být bez ohledu na klasifikaci výrobků podle národního práva stanovena v každém jednotlivém případě a tato dvě zaměření musí být dosažitelná opatřeními stále méně restriktivními v rámci obchodování uvnitř Evropských společenství.

Je na národním soudu, aby s přihlédnutím k těmto kritériím rozhodl, zda jednání před ním je přijatelné podloženo.“ (odst. 23–24, 29 a 43–45)

16. V rozsudku ve věci *Upjohn* ze dne 16. dubna 1991 (C–112/89, /1991/ 1 ECR I 703) Soudní dvůr opakoval, že:

„Je na národním soudu, aby případ od případu rozhodl o klasifikaci každého výrobku s přihlédnutím k jeho farmaceutickým hodnotám, které mohou být za současného stavu vědeckých poznatků zjištěny, ke způsobu jeho užití, k rozsahu jeho prodeje a k jeho známosti mezi spotřebiteli.“ (odst. 23)

17. Konečně v rozsudku ve věci *Ter Voort* ze dne 28. října 1992 (C 219–91, ECR /1992/ 5485) Soudní dvůr rozhodl:

„... výrobek doporučený či indikovaný jako mající ochranné či léčebné účinky je léčivem v rámci znění ustanovení prvního odstavce článku 1(2) Směrnice 65/65, dokonce i když je obecně považován za potravinu a i když za současného stavu vědeckých poznatků nemá žádné známé léčebné účinky.

Chování, jednání a přístup výrobce či prodejce, který odhaluje jeho úmysl vzbudit v očích průměrně informovaného spotřebitele dojem, že výrobek, který prodává, je léčivem, může být tudíž přesvědčivý pro účely rozhodování, zda by výrobek měl být považován za léčivo vzhledem k jeho prezentaci.“ (odst. 21 a 26)

B. Domácí právo

1. Zákon o veřejném zdravotnictví

18. V příslušné době zněla důležitá ustanovení zákona o veřejném zdravotnictví následovně:

Článek L. 511

„Za ‚léčivo‘ bude považována jakákoliv látka nebo kombinace látek určená jako lék či ochrana proti onemocnění lidí či zvířat a také jakýkoliv výrobek, který může být lidské bytosti či zvířeti poskytnut za účelem stanovení lékařské diagnózy nebo obnovení, upravení či pozměnění jejich fyziologických funkcí.

Za léčiva budou považovány zvláště následující:

výrobky zmíněné v článku L. 658–1 tohoto zákona:

kteřé obsahují jakoukoliv látku s léčivým účinkem, jak je popsán ve výše uvedeném odstavci 1;

obsahující větší dávku či koncentraci jedovatých látek, než jak je stanoveno v seznamu zmíněném v článku L. 658–5 tohoto zákona, nebo obsahující jedovaté látky, které nejsou uvedeny na tomto seznamu;

dietní výrobky obsahující chemické či biologické látky, které nejsou samy o osobě potravinami, ale které jsou do dietních výrobků přidány buď proto, aby zajistily zvláštní vlastnosti vyžadované dietní terapií, nebo aby je učinily vhodnými pro užití v lékařských testech.

...

Článek L. 512

„Pouze lékárníci smějí ...:

1) připravit léčiva k užití při léčení lidí;

...

3) prodávat, velkoobchodně či maloobchodně, nebo jinak zásobit veřejnost takovými výrobky či předměty;

...”

Článek L. 517

„Jakákoliv osoba, která vědomě vykonává činnost, jejíž provádění je vymezeno výhradně lékárníkům, bez kvalifikace k takovému jednání, bude odsouzena k pokutě od 2400 FRF do 12000 FRF a, jestliže je přestupek opakovaný, k pokutě od 4800 FRF do 24000 FRF a k odnětí svobody od šesti dnů do šesti měsíců, nebo ke kterémukoliv z těchto trestů.“

2. Precedenční právo

19. Na základě výše uvedených ustanovení soudy klasifikovaly výrobky jako léčiva vzhledem k jejich funkci, jejich prezentaci nebo jejich složení.

20. Podle informací poskytnutých Soudu se názory soudů zasedajících jako trestní tribunály rozeházejí v názoru na to, zda výrobky, za jejichž prodej byl žadatel odsouzen, jsou léčivý v rámci znění článku L. 511 zákona o veřejném zdravotnictví.

Tak vitamin C byl označen jako léčivo odvolacími soudy v Douai (9. dubna 1987), v Poitiers (17. prosince 1987), v Angers (5. května 1988) a ve Versailles (22. ledna 1996 při plenárním zasedání). Avšak rozhodnutí zastávající opačný názor byla přijata odvolacími soudy v Douai (20. února 1988, 28. října 1988 a 23. března 1989), v Angers (30. ledna 1989), v Colmaru (23. března 1988), v Dijonu (15. prosince 1988) a v Paříži (23. května 1995).

Alkohol v modifikaci 70 % byl označen za léčivo odvolacími soudy v Poitiers (4. prosince 1986 a 28. ledna 1987), v Aix-en-Provence (17. listopadu 1987) a v Colmaru (23. března 1988), ale nikoliv odvolacími soudy v Dijonu (18. května 1988 – čtyři rozsudky – a 15. prosince 1988), v Limoges (18. listopadu 1988), v Paříži (14. prosince 1988 a 21. února 1995) a v Douai (23. března 1989).

Minerální přísady byly označeny jako léčiva odvolacími soudy v Poitiers (17. prosince 1987) a v Angers (5. května 1988), ale nikoliv těmi v Colmaru (23. března 1988), v Dijonu (18. května a 15. prosince 1988), v Angers (30. ledna 1989) a Douai (23. března 1989).

Pokud se týká 10% roztoku peroxidu vodíku a 1% a 2% eosinu, většina soudů zasedajících jako trestní tribunály považuje tyto výrobky pouze za hygienické – například, pokud se týká peroxidu vodíku, odvolací soudy v Colmaru (23. března a 18. května 1988), v Douai (28. října 1988) a v Paříži (14. prosince 1988) a, pokud se týká eosinu, odvolací soudy v Dijonu (18. května 1988) a v Paříži (14. prosince 1988 a 21. února 1995).

21. Až do dnešní doby kasační soud vždy buď podpořil rozhodnutí klasifikující výrobky parafarmaceutického typu jako léčiva (rozsudky ze 4. dubna 1957, 19. února 1959, 24. července 1967, 23. listopadu 1967, 28. května 1968, 13. dubna 1976, 5. května 1981, 6. prosince 1988 – dva rozsudky, 29. května 1990 – viz výše uvedený odst. 11 – a 25. května 1994), nebo zrušil rozhodnutí odmítající potvrdit toto zařazení takových výrobků (rozsudky z 19. prosince 1989 – tři rozsudky, 8. března 1990, 6. března 1992 – plénum, 25. května 1994 – dva rozsudky).

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

22. Pan Cantoni podal svou žádost ke Komisi (žádost č. 17862/91) 26. listopadu 1990. Stěžoval si, že zákonná definice léčiv postrádala dostatečnou jasnost a přesnost, aby vyhověla požadavkům článku 7 § 1 Úmluvy.

23. Komise prohlásila žádost za přípustnou 10. ledna 1994. Ve své zprávě z 12. dubna 1995 (článek 31) vyjádřila patnácti hlasy proti devíti názor, že došlo k porušení zmíněného ustanovení.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

24. Ve svém vyjádření k Soudu Vláda „požadovala zamítnutí žádosti“.

25. Na zasedání žadatelův právní zástupce požádal soud, aby rozhodl, že článek L. 511 zákona o veřejném zdravotnictví „nebyl dostatečně přesný, aby ochránil práva jednotlivce ve Francii“.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

Údajné porušení článku 7 Úmluvy

26. Žadatel si stěžoval na porušení článku 7 Úmluvy, který zní následovně:

„1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.

2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.“

Zdůraznil, že definice léčiva obsažená v článku L. 511 zákona o veřejném zdravotnictví byla velmi nepřesná a zanechala soudům široké pole působnosti. Precedenční právo kasačního soudu bylo v této oblasti poznamenáno libovольností a nedostatkem určitosti, čehož přímým důsledkem byly rozporné klasifikace přidělené parafarmaceutickým výrobkům soudy nižší instance. Tento stav věcí stále trval a týkal se všech projednávaných substancí, ať už peroxidu vodíku, 70% alkoholu či vitamínu C. Precedenční právo soudního dvora Evropských společenství nebylo příliš nápomocné, jelikož ponechávalo na národních soudech, aby rozhodly případ od případu, zda látka má být označena jako léčivo, a odkazovalo na pojmy, které samy o sobě postrádaly přesnost a nebyly dostatečně technickými termíny.

Definice legislativy a precedenční právo zkrátka nebyly schopné poskytnout potřebnou předvídatost a dostupnost. Z toho plyne, že od pana Cantonioho logicky nemohlo být očekáváno, aby si před zařazením projednávaných výrobků do prodeje uvědomil to, co zakládalo podstatný prvek trestného činu, za který byl stíhán.

27. Komise se v zásadě přiklonila k žadatelovu názoru. Shledala, že ačkoliv kritéria vypracovaná institucemi Úmluvy s ohledem na jiná ustanovení mohla být převedena do pole působnosti článku 7, toto ustanovení nicméně vyžadovalo, aby zmíněná kritéria byla uplatněna přísněji.

28. Odvolávajíc se na ustálenou judikaturu Soudu Vláda namítala, že zákon mohl být formulován relativně obecnými termíny, což umožnilo, aby jeho ustanovení byla přizpůsobena procesem interpretace pro měnící se situaci. I nejpřesněji koncipovaný zákon vyžaduje na soudci, aby objasnil jeho působnost, a článek L. 511 zákona o veřejném zdravotnictví nebyl výjimkou.

Definice uvedená v článku L. 511 byla založena především na rozsáhlém precedenčním právu týkajícím se pojmu léčivo a nebyla kritice podrobena více než kterákoliv jiná zákonná definice. Ve skutečnosti byla možná mnohem přesnější než mnohé definice uvedené v trestním zákoníku. Legislativa konečně neměla jinou možnost než sáhnout po této definici, neboť žádná jiná uspokojivá definice léčiva nebyla v oné době zavedena. Jediné jiné řešení – vydání vyčerpávajících seznamů – nebylo prakticky uskutečnitelné, jelikož v této oblasti existovaly tisíce různých výrobků a jejich počet se měnil téměř každodenně. Seznam by tudíž nikdy neodpovídal skutečnosti. Toto vlastně vysvětluje, proč ve své Směrnici 65/65 Rada ministrů Evropských společenství přijala přístup aplikovaný ve Francii, řešení, které si následně vybrala většina států Evropské unie. Shledání, že článek L. 511 je chybný, by se tudíž rovnalo učinění stejného závěru, pokud se týká Směrnice 65/65.

Navíc, z definice léčiva nevznikly téměř žádné problémy u trestních soudů až do konce osmdesátých let. Spory, které se v té době objevily, byly uměle a záměrně vyvolány řetězci supermarketů. Těm se podařilo dezorientovat některé ze soudů nižší instance, nikoli však kasační soud, který aplikoval stejné principy po dobu více než sta let.

29. Jak již Soud rozhodl, článek 7 vyjadřuje, inter alia, zásadu, že pouze zákon může definovat trestný čin a určit trest (nullum crimen, nulla poena sine lege), a zásadu, že trestní právo nesmí být extenzivně vykládáno k újmě obviněného, například analogií. Z těchto zásad vyplývá, že trestný čin musí být jasně definován zá

konem. Tento požadavek je uspokojen, jestliže jednotlivec může seznat ze znění ustanovení, v případě potřeby s pomocí jeho interpretace soudem, jaké jednání nebo opomenutí jej činí trestně odpovědným.

Když článek 7 mluví o zákonu, poukazuje nepřímo na stejné pojetí, na které se odvolává Komise, kdykoliv používá tohoto termínu, pojetí, které zahrnuje jak přijaté zákony, tak precedenční právo a obsahuje kvalitativní požadavky, zejména požadavek dostupnosti a předvídatelnosti (viz, jako nejnovější, rozsudky ve věci *S. W. a C. R. v. Spojené království* z 22. listopadu 1995, Série A č. 335–B a 335–C, s., § 35, a s., § 33). V současném případě se jedná pouze o posledně zmíněný ohled.

30. Skutečnost, na kterou poukázala Vláda, že článek L. 511 zákona o veřejném zdravotnictví je založen téměř slovo od slova na Směrnici Evropských společenství 65/65 (viz výše uvedený odst. 12), jej nevyděljuje z dosahu článku 7 Úmluvy.

31. Jak Soud již měl příležitost zaznamenat, je logickým následkem zásady, že zákony musí mít obecnou použitelnost, to, že znění ustanovení není vždy přesné. Jednou ze standardních technik regulace pravidly je použití obecné kategorizace jako opak vyčerpávajících seznamů. Potřeba vyhnout se přílišné strnulosti a udržet kontakt s měnícími se okolnostmi znamená, že mnohé zákony jsou nepopíratelně formulovány termíny, které jsou více či méně nepřesné. Interpretace a aplikace takových ustanovení závisí na praxi (viz, mezi jinými, rozsudek ve věci *Kokkinakis v. Řecko* ze dne 25. května 1993, Série A č. 260–A, s. 19, § 40).

32. Jako mnohé zákonné definice, definice „léčiva“ obsažená v článku L. 511 zákona o veřejném zdravotnictví je spíše obecná (viz výše uvedený odst. 18). Tam, kde je užitá legislativní technika kategorizace, často existují slepá místa v okrajových bodech definice. Tento stín pochybností v souvislosti s vymezením faktů nečiní sám o sobě ustanovení neslučitelným s článkem 7, jestliže se prokáže být dostatečně jasným v převážné většině případů. Úlohou rozhodování svěřeného soudům je přesně rozptýlit takové zbývající interpretační pochybnosti s ohledem na změny v každodenní praxi.

Soud proto musí zjistit, zda v současném případě text zákonného ustanovení ve světle doprovodného výkladu precedenčním právem tímto testem v příslušné době uspokojivě prošel.

33. Podle vyjádření žadatele byla úřadům dostupná ještě jiná opatření jako opora v úplném seznamu léčiv. Soudu však nepřisluší vyjádřovat názor na správnost metod zvolených legislativou Smluvního státu; jeho úlohou je omezit se na rozhodnutí, zda byly v souladu s Úmluvou.

34. Soud také nepřesvědčilo tvrzení, založené na rozhodnutích soudů nižší instance citovaných žadatelem a týkajících se typu „choulostivého“ výrobku, za jehož prodej byl stíhán. Mezi rozhodnutími soudů nižší instance navíc byly neshody (viz výše uvedený odst. 20). Podle Vlády mohly být v zásadě vysvětleny skutečností, že srovnání oněch rozhodnutí nepřihlíželo k tomu, že stíhání bylo zahájeno v souvislosti s rozdílnou koncentrací projednávaných výrobků.

Soud zaznamenal v první řadě, že žadatel neuvedl, zda citovaná rozhodnutí klasifikovala tyto výrobky jako léčiva s ohledem na jejich účinek nebo s ohledem na jejich prezentaci, a v posledně uvedeném případě, zda prezentace byla vždy stejná.

I za předpokladu, že rozhodnutí se týkala identických případů, týkaly se sporné otázky u soudů nižší instance zásadně skutkového zjištění. Pro první kategorii rozhodnutí týkající se výrobků považovaných za léčiva s ohledem na jejich účinek bylo zásadní stanovit současný stav vědeckých poznatků. Pro druhou kategorii rozhodnutí týkající se výrobků považovaných za léčiva s ohledem na jejich prezentaci bylo pro soudy rozhodující zvážit dojem, který nabude průměrně informovaný spotřebitel.

Navíc, podle názoru Soudu zde existuje jedna rozhodující úvaha. Nejméně od roku 1957 do dnešní doby kasační soud vždy potvrdil rozhodnutí soudů nižší instance označující výrobek parafarmaceutického typu jako léčivo nebo zamítl rozhodnutí, která tuto klasifikaci popírala. Nikdy nepodpořil rozhodnutí soudu nižší i

¹ Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit I/95, Rozhodnutí Evropského soudu o stížnosti č. 14307/88, str. 53.

stance, které shledalo, že takový výrobek nespadá pod termín léčiva (viz výše uvedený odst. 21). Kasační soud tudíž zaujal v této věci jasné stanovisko dávno před událostmi současného případu a toto stanovisko se v průběhu času ještě upevnilo.

35. Soud zopakoval, že rozsah pojmu předvídatelnosti závisí do značné míry na obsahu projednávaného textu, oblasti, v níž má působit, a počtu a postavení těch, kterým je určen (viz rozsudek ve věci Groppera Radio AG a další v. Švýcarsko ze dne 28. března 1990, Série A č. 173, s. 26, § 68). Zákon může uspokojit požadavek předvídatelnosti i tehdy, když projednávaná osoba musí požádat o přiměřenou právní radu k zhodnocení, v míře přiměřené okolnostem, následků, které dané jednání může mít (viz rozsudek ve věci Tolstoy Miloslavsky v. Spojené království ze dne 13. července 1995, Série A č. 316-B, s. 71, § 37). Toto zvláště platí v souvislosti s osobami provozujícími profesionální činnost, které jsou zvyklé postupovat s vysokým stupněm opatrnosti, když se jedná o jejich zaměstnání. V tomto ohledu se od nich může očekávat, že budou zvláště důkladně postupovat při hodnocení rizika, které může mít tato činnost za následek.

S přispěním přiměřené právní rady si pan Cantoní, který byl navíc ředitelem supermarketu, měl v příslušné době uvědomit, že s ohledem na precedenční právo pramenící z rozhodnutí kasačního soudu a některých soudů nižší instance, podstupoval značné riziko stíhání za nezákonný prodej léčiv.

36. Proto zde nedošlo k porušení článku 7.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ ROZHODUJE,

že nedošlo k porušení článku 7 Úmluvy.

Vyhotoveno v jazyce anglickém a francouzském a vyhlášeno při veřejném jednání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 28. října 1994.

Herbert PETZOLD
tajemník

Rolv RYSSDAL
předseda

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

18. prosince 1996

VĚC AKSOY

(Rozsudek ve věci Aksoy versus Turecko)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu s článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a příslušnými ustanoveními Jednacího řádu A jako Senát, který tvořili následující soudci: R. Ryssdal, předseda Soudu, Thór Vilhjálmsson, F. Gölcüklü, L. – E. Pettiti, J. De Meyer, J. M. Morenilla, A. B. Baka, J. Makarczyk, U. Löhmus a dále H. Petzold, tajemník Soudu, a P. J. Mahoney, zástupce tajemníka Soudu, po neveřejně poradě, která se konala ve dnech 27. dubna 1996, 24. října 1996 a 26. listopadu 1996, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případ byl Soudu předán 4. prosince 1995 vládou Turecka (dále jen „Vláda“) a 12. prosince 1995 Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) v tříměsíční lhůtě stanovené články 32 § 1 a 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti (č. 21987/93) proti Turecké republice, předložené Komisi podle článku 25 dne 20. května 1993 panem Zeki Aksoyem, tureckým občanem.

Stížnost Vlády vycházela z článku 48; požadavek Komise vycházel z článků 44 a 48 a z prohlášení, jímž Turecko uznalo obligatorní pravomoc Soudu (článek 46). Předmětem žádosti a stížnosti bylo získání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků příslušného státu podle článků 3, 5 § 3, 6 § 1 a 13 Úmluvy.

2. Dne 16. dubna 1994 byl žadatel postřelen a zabit. Dne 20. dubna 1994 jeho zástupci oznámili Komisi, že si jeho otec přeje pokračovat v řízení.

3. V odpovědi na dotaz učiněný v souladu s ust. 33 § 3 (d) Jednacího řádu A žadatelův otec (dále označován jako „žadatel“) prohlásil, že si přeje osobně se zúčastnit soudního řízení, a ustanovil advokáty, kteří ho budou zastupovat.

Dne 26. března 1996 předseda v souladu s ust. 30 § 1 povolil paní Francoise Hampsonové, docentce práv na Universitě v Essexu, aby jednala jako žadatelův zástupce.

4. Do ustaveného Senátu byl z moci úřední jmenován pan F. Gölcüklü, zvolený soudce turecké národnosti (článek 43 Úmluvy), a pan R. Ryssdal, předseda Soudu (ust. 21 § 3 (b)). Dne 5. prosince 1995 předseda za přítomnosti tajemníka vylosoval dalších sedm členů, a to pány L. – E. Pettitiho, J. De Meyera, J. M. Morenilla, F. Bigiho, A. B. Baku, J. Makarczyka a U. Löhmuše (článek 43 in fine Úmluvy a ust. 21 § 5). Po smrti pana Bigiho se členem Senátu stal první zastupující soudce, pan Thór Vilhjálmsson.

5. Předseda prostřednictvím tajemníka konzultoval se zástupcem Vlády, žadatelovými právními zástupci a delegátem Komise postup soudního řízení (ust. 37 § 1 a 38). V souladu s následně vydaným nařízením obdržel tajemník vyjádření žadatele 7. března 1996 a vyjádření Vlády 15. března 1996.

6. V souladu s rozhodnutím předsedy se veřejně zasedání konalo v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 26. dubna 1996. Soud předtím vykonal přípravné řízení.

K Soudu se dostavili:

(a) za Vládu

B. Çağlar, Ministerstvo zahraničí, zástupce Vlády, D. Akçajová, T. Özkarol, A. Kurudal, F. Erdoğan, O. Sever, M. Gülşenová, poradci;

(b) za Komisi
H. Danelius, delegát;
(c) za žadatele
F. Hampsonová, Universita v Essexu, právní zástupce, K. Boyle, bakalář práv, K. Yildiz, T. Fisher,
A. Reidyová, poradci.

Soud vyslechl úvodní přednesy pana Daneliuse, paní Hampsonové, pana Çağlara a paní Akçajové.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

I. Okolnosti případu

1. Žadatel

7. Žadatel pan Zeki Aksoy byl tureckým občanem, který v době projednávaných událostí žil v Madrinu, Kızıltepe, v jihovýchodním Turecku, kde pracoval jako obráběč kovu. Narodil se v roce 1963 a byl postřelen a zabit 16. dubna 1994. Od té doby se jeho případu ujal jeho otec (viz výše uvedený odst. 3).

2. Konflikt v jihovýchodním Turecku

8. Přibližně od roku 1985 docházelo v jihovýchodní oblasti Turecka ke konfliktům mezi bezpečnostními jednotkami a skupinami kurdských obyvatel, kteří usilovali o autonomii, zejména členy SPK (Strany pracujících Kurdistanu). Podle Vlády si tento konflikt vyžádal životy 4036 civilních obyvatel a 3884 příslušníků bezpečnostních jednotek.

9. V době, kdy Soud případ posuzoval, byl od roku 1987 v deseti z jedenácti provincií jihovýchodního Turecka vyhlášen vyjimečný stav.

3. Zatčení žadatele

10. Fakta případu jsou sporná.

11. Podle žadatele byl tento zatčen 24. listopadu 1992 mezi 23. hodinou a půlnocí. Do jeho domu vešlo přibližně dvacet policistů, doprovázených zadrženým jménem Metin, který údajně identifikoval žadatele jako člena SPK, ačkoliv ten policii sdělil, že Metina neznal.

12. Vláda prohlásila, že žadatel byl zatčen a vzat do vazby 26. listopadu 1992 přibližně v 8.30 spolu s dalšími třinácti osobami, a to pro podezření z podporování a napomáhání teroristům SPK, členství v kiziltepské organizaci SPK a distribuce letáků SPK.

13. Žadatel prohlásil, že byl odveden na ústředí kiziltepské státní bezpečnosti. Příští den byl převezzen na mardinské protiteroristické ústředí.

Údajně byl držen s dvěma dalšími osobami v cele o rozměrech přibližně 1,5 x 3 metry, s jednou postelí a příkrývkou a žádným polštářem. Dostal najíst dvakrát denně.

14. Byl vyslýchán, zda znal Metina (muže, který jej identifikoval). Prohlašuje, že mu bylo řečeno: „Jestli ho neznáš, při mučení ho znát budeš.“

Podle žadatele byl druhého dne své vazby svlečen do naha, jeho ruce byly svázaný za jeho zády a byl pověšen za ruce při druhu mučení známém jako „palestinské věšení“. Když visel, policisté přiložili k jeho genitáliím elektrody a polévali ho vodou, zatímco do něj pouštěli proud. Při tomto mučení měl zavázané oči, vše trvalo přibližně 35 minut.

Během dalších dvou dnů byl údajně opakovaně bit ve dvouhodinových či půlhodinových intervalech, ale již nebyl pověšen. Mučení pokračovalo po čtyři dny, přičemž v prvních dvou bylo velmi intenzivní.

15. Prohlašoval, že jako následek tohoto mučení nemůže hýbat s pažemi a dlaněmi. Jeho vyšetřovatelé mu nařídili cvičení, aby obnovil ovládání svých rukou. Žádal o vyšetření u lékaře, ale nedostalo se mu povolení.

16. Dne 8. prosince 1992 byl žadatel vyšetřen lékařem v lékařském zařízení podprefektury. Byla vydána lékařská zpráva prohlašující v jediné větě, že žadatel nenesl žádné známky ran nebo násilí. Podle pana Aksoye se doktor zeptal, jak byly jeho paže poraněny, načež mu policejní úředník řekl, že se mu stala nehoda. Doktor poté ironicky poznamenal, že každý, kdo do onoho zařízení přišel, zřejmě měl nějakou nehodu.

17. Vláda prohlásila, že existovaly podstatné pochybnosti o tom, zda byl žadatel v době policejní vazby podroben špatnému zacházení.

18. Dne 10. prosince 1992, bezprostředně před jeho propuštěním, byl pan Aksoy předveden před mardinského státního prokurátora.

Podle Vlády byl schopen podepsat prohlášení popírající jakékoliv styky s SPK a nevyslovil žádnou stížnost, že by byl mučen.

Žadatel však prohlašoval, že mu sice bylo k podpisu předloženo prohlášení, ale řekl, že jeho obsah byl nepravdivý. Prokurátor trval na tom, aby ho podepsal, ale pan Aksoy mu sdělil, že nemůže, neboť nemůže hýbat rukama.

4. Události žadatelova propuštění

19. Pan Aksoy byl propuštěn 10. prosince 1992. Dne 15. prosince 1992 byl přijat do Fakultní nemocnice při Univerzitě v Diele, kde mu byla stanovena diagnóza, že trpí bilaterální radiální paralýzou (což znamená paralýzou obou paží způsobenou poškozením nervů horní části paží). Řekl lékaři, který jej vyšetřoval, že byl vězněn a pověšen s pažemi svázanými za zády.

V nemocnici zůstal do 31. prosince 1992, kdy podle Vlády odešel, aniž by byl řádně propuštěn, a svou zdravotní kartu si odnesl s sebou.

20. Dne 21. prosince 1992 prokurátor rozhodl, že nebyly důvody k zavedení trestního řízení proti žadatelovi, ačkoliv jedenáct z osob s ním zatčených obviněno bylo.

21. V souvislosti s údajným špatným zacházením se žadatelem nebylo u tureckých soudů zahájeno žádné trestní ani civilní řízení.

5. Úmrtí žadatele

22. Pan Aksoy byl zastřelen 16. dubna 1994.

Podle jeho zástupců mu bylo vyhrožováno smrtí, jestliže nevezme zpět svou stížnost ke Komisi, přičemž poslední telefonická výhrůžka byla učiněna 14. dubna 1994, a jeho smrt byla přímým následkem toho, že trval na své stížnosti.

Vláda však prohlásila, že důvodem jeho zabití bylo vyřizování účtů mezi znesvářenými sekcemi uvnitř SPK. Podezřelý, údajně člen SPK, byl obviněn z vraždy.

6. Skutková zjištění Komise

23. Delegáti Komise vyslechli výpovědi svědků případu ve dnech 13.–14. března 1995 v Diyarbakiru a ve dnech 12.–14. dubna 1995 v Ankaře za přítomnosti zástupců obou stran, kteří mohli svědky podrobit křížo-

vému výsledku. Dále Komise vyslechla ústní vyjádření o přípustnosti a skutkové podstatě při veřejném zasedání ve Strasbourgu 18. října 1994 a 3. července 1995.

Po zhodnocení ústního i písemného svědectví Komise dospěla k následujícím závěrům s ohledem na fakta:

(a) Nebylo možné zjistit s určitostí datum, kdy byl pan Aksoy zatčen, ačkoliv se tak každopádně nestalo později než 26. listopadu 1992. Propuštěn byl 10. prosince 1992, proto byl vězněn nejméně čtrnáct dnů.

(b) Dne 15. prosince 1992 byl přijat do nemocnice a byla stanovena diagnóza bilaterální radiální paralyzy. Nemocnici opustil 31. prosince 1992 ze své vlastní iniciativy, bez řádného propuštění.

(c) Neexistoval žádný důkaz, že byl jakkoliv postižen před zatčením, ani žádný důkaz o jakékoli nešťastné nehodě během pěti dnů mezi jeho propuštěním z policejní vazby a jeho přijetím do nemocnice.

(d) Komise zaznamenala, že lékařská zpráva uváděla, že žadatelova zranění mohla mít různé příčiny, ale jednou z nich mohlo být poranění způsobené osobě, která byla pověšena za paže. Dále, radiální paralýza postihující obě paže nebyla zřejmě běžným stavem, i když odpovídala formě mučení známé jako „palestinské věšení“.

(e) Delegáti vyslechli svědectví jednoho z policistů, kteří vyslýchali pana Aksoye, a státního prokurátora, který se s ním setkal před jeho propuštěním; oba prohlašovali, že bylo nemyslitelné, že by byl podroben jakémukoli špatnému zacházení. Komise shledala toto svědectví nepřesvědčivým, jelikož budilo dojem, že tito dva veřejní činitelé nebyli připraveni ani zvážit možnost špatného zacházení způsobeného policií.

(f) Vláda pro zranění pana Aksoye neposkytla žádné jiné vysvětlení.

(g) Neexistovaly postačující důkazy pro učinění jakýchkoli závěrů týkajících se žadatelových ostatních údajů o špatném zacházení, jako jsou elektrické šoky a bití. Zdálo se však jasné, že byl vězněn v malé cele s dalšími dvěma osobami, kdy všichni měli k dispozici jedno lůžko a příkrývkou, a že mu během vyšetřování byly zavázány oči.

II. Příslušné domácí právo

1. Ustanovení trestního práva proti mučení

24. Turecký trestní zákoník považuje za zločin, jestliže vládní úředník podrobí osobu mučení či špatnému zacházení (článek 243 o mučení a článek 245 o špatném zacházení).

25. Článek 8 vyhlášky 430 z 16. prosince 1990 stanoví následující:

„V oblasti s vyhlášeným vyjimečným stavem není guvernér takové oblasti či guvernér provincie volán k trestní, finanční či právní odpovědnosti v souvislosti s jejich rozhodnutími či skutky spojenými s výkonem pravomocí svěřených jim tímto výnosem, v tomto smyslu nemůže být k soudním orgánům vznesena žádná stížnost. Toto platí bez újmy na právech jedince požadovat od státu náhradu za neoprávněně utrpěnou škodu.“

26. Vyšetřující jsou povinni prošetřit údaje o závažném trestném činu, o kterém se dozvědí, i když není podána stížnost. Avšak v oblasti s vyjimečným stavem je vyšetřování trestných činů členy administrativy předáno do rukou místních správních rad, složených ze státních úředníků. Tyto výbory jsou také oprávněny rozhodnout, zda zahájit stíhání, podléhající přitom automatickému soudnímu přezkoumání u Nejvyššího správního soudu v případech, kdy se rozhodnou stíhání nezahájit (vyhláška 285).

2. Zákonná správní soudní opatření

27. Článek 125 Turecké ústavy stanoví následující:

„Veškerá jednání či rozhodnutí státní správy podléhají soudnímu přezkoumání...“

Státní správa ručí za poskytnutí náhrady za jakoukoliv újmu způsobenou jejím jednáním či opatřeními.“

Z tohoto ustanovení vyplývá státní odpovědnost za poskytnutí náhrady každé osobě, která může prokázat, že utrpěla újmu za okolností, kdy stát nedodržel svou povinnost chránit život a majetek občana.

3. Civilní řízení

28. Jakékoliv nezákonné jednání způsobující újmu spáchané státním úředníkem (mimo oblastní či okresní prefekty v oblasti s vyjimečným stavem) může být předmětem žádosti o náhradu u řádných civilních soudů.

4. Právo týkající se držení v policejní vazbě

29. Podle článku 128 trestního řádu má být osoba zatčená a držaná ve vazbě předvedena před smírčí soud do 24 hodin. Tato doba může být prodloužena až na čtyři dny, jestliže je osoba zadržena v souvislosti s trestnou činností páchanou ve skupině.

Povolená doba pro vazbu bez soudní kontroly je delší v souvislosti s řízením u soudů státní bezpečnosti. V takovém případě je možné zadržet podezřelého po dobu 48 hodin v souvislosti s individuálním obviněním a 15 dní v souvislosti s trestnou činností páchanou ve skupině (článek 30 zákona 3842 z 1. prosince 1992, znovu ustanovený článek 11 vyhlášky s právní silou zákona č. 285 z 10. července 1987).

V oblasti s vyjimečným stavem může však osoba zatčená v souvislosti s řízením u soudů státní bezpečnosti být zadržována čtyři dny v případě individuálního obvinění a třicet dní v případě kolektivního obvinění, než je předvedena před smírčího soudece (ibid., znovu ustanovený článek 26 zákona č. 2935 z 25. října 1983).

30. Článek 19 Turecké ústavy dává zadržené osobě právo na přezkoumání zákonnosti jejího zadržení na základě žádosti podané k soudu, který má pravomoc projednávat příslušný případ.

5. Derogace článku 5 Úmluvy Tureckem

31. V dopise z 6. srpna 1990 stálý zástupce Turecka v Radě Evropy informoval generálního tajemníka Rady Evropy o tom, že:

„Turecká republika je vystavena v jihovýchodní Anatolii ohrožení své národní bezpečnosti, jehož rozsah a intenzita během posledních měsíců stále vzrůstá do té míry, že je ohrožen život národa ve smyslu znění článku 15 Úmluvy.

Během roku 1989 bylo zabito 136 civilních občanů a 153 členů bezpečnostních jednotek při teroristických akcích, částečně prováděných ze zahraničních základů. Jen od začátku roku 1990 zahrnují tyto počty 125 civilních občanů a 96 členů bezpečnostních jednotek.

Ohrožení národní bezpečnosti se převážně objevuje v provinciích (například Elaziğ, Bingöl, Tunceli, Van, Diyarbakir, Mardin, Siirt, Hakkâri, Batman a Sırnak) jihovýchodní Anatólie a částečně také v sousedních provinciích.

Kvůli intenzitě a různorodosti teroristických akcí a v zájmu vypořádání se s nimi musí vláda nejen použít svých bezpečnostních jednotek, ale také podniknout přiměřené kroky ke zvládnutí šíření zhoubných dezinformací mezi veřejností, částečně přicházejících z ostatních částí Turecké republiky nebo dokonce ze zahraničí, a zneužívání práv odborů.

K této věci turecká vláda vydala v souladu s článkem 121 Turecké ústavy dne 10. května 1990 vyhlášky s právní silou zákona č. 424 a 425. Tyto vyhlášky mohou částečně vyústit v porušení práv uchovávaných v následujících ustanoveních Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod: články 5, 6, 8, 10, 11 a 13. Vysvětlující souhrn zmíněných nových opatření je připojen k tomuto dokumentu. Spor o jejich kompatibilitě s Tureckou ústavou je v současné době projednáván u Ústavního soudu Turecka.

Vláda Turecka bude generálního tajemníka Rady Evropy informovat, až výše uvedená opatření pozbudou platnosti.

Toto sdělení je učiněno v souladu s článkem 15 Evropské úmluvy o lidských právech.“

K tomuto dopisu byl přiložen „vysvětlující souhrn obsahu vyhlášek s právní silou zákona č. 424 a 425“. Jediné opatření v něm popsané a vztahující se k článku 5 Úmluvy bylo následující:

„Guvernér oblasti s výjimečným stavem může nařídit osobám, které soustavně narušují obecnou bezpečnost a veřejný pořádek, aby setrvaly na místě, které určí ministr vnitra vně oblasti s výjimečným stavem, na dobu, jež nepřesáhne dobu trvání výjimečného stavu...“

32. Dopisem z 3. ledna 1991 informoval stálý zástupce Turecka generálního tajemníka o tom, že v platnost vešla vyhláška č. 430, která omezovala pravomoc dříve svěřené guvernérovi oblasti s výjimečným stavem vyhláškami č. 424 a 425.

33. Dne 5. května 1992 stálý zástupce napsal generálnímu tajemníkovi, že:

„Jelikož většina opatření popsanych ve vyhláškách s právní silou zákona č. 425 a 430, která by mohla vyústit v porušení práv zaručených články 5, 6, 8, 10, 11 a 13 Úmluvy, již není používána, informuji vás tímto, že Turecká republika omezuje rozsah svého upozornění na derogaci pouze na článek 5 Úmluvy. Derogace v souvislosti s články 6, 8, 10, 11 a 13 Úmluvy již neplatí; následně je odpovídající odkaz na tyto články tímto vyškrtnut ze zmíněného upozornění na derogaci.“

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

34. Ve své žádosti ke Komisi ze dne 20. května 1993 (č. 21987/93) si pan Aksoy stěžoval, že byl během své policejní vazby v listopadu a prosinci 1992 podroben zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy, že během této vazby nebyl předveden před soudce nebo jiného oprávněného úředníka, což zakládalo porušení článku 5 § 3, a že mu nebyla poskytnuta příležitost zavést řízení proti těm, kteří byli zodpovědní za ono špatné zacházení, což porušovalo články 6 § 1 a 13.

Po smrti pana Aksoye 16. dubna 1994 jeho zástupci prohlásili, že jeho zabití bylo přímým následkem jeho žádosti ke Komisi a znamenalo porušení jeho práva na individuální stížnost podle článku 25 Úmluvy.

35. Komise prohlásila žádost za přípustnou 19. října 1994. Ve své zprávě z 23. října 1995 (článek 31) vyjádřila patnácti hlasy proti jednomu názoru, že došlo k porušení článku 3 a k porušení článku 5 § 3; třinácti hlasy proti třem, že došlo k porušení článku 6 § 1 a že v souvislosti s článkem 13 nevystává žádný zvláštní sporný bod; a jednomyslně, že nemusí být uskutečněno žádné další jednání v souvislosti s údajným porušením účinného výkonu práva na individuální stížnost podle článku 25.

KONEČNÉ NÁVRHY PŘEDLOŽENÉ SOUDU

36. Na veřejném zasedání Vláda vyzvala Soud, aby zamítl žádost z důvodu, že dostupná domácí soudní opatření nebyla vyčerpána nebo, jako jinou možnost, aby shledal, že nedošlo k porušení Úmluvy.

37. Při stejné příležitosti žadatel vyzval Soud, aby shledal, že došlo k porušení článků 3, 5, 6, 13 a 25, a aby prohlásil, že tato porušení byla o to závažnější, že opatření, na něž si stěžuje, tvořila část správních praktik. Žádal také spravedlivé zadostiučinění v souladu s článkem 50 Úmluvy.

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

I. Vyjádření Soudu ke skutkovým zjištěním

38. Soud se odvolal na svou ustálenou judikaturu, že podle praxe Úmluvy je stanovení a ověření skutečnosti především záležitostí Komise (články 28 § 1 a 31). Ačkoliv Soud není vázán nálezem Komise a zůstává

mu volnost vlastního hodnocení veškerých předložených materiálů, pouze za vyjimečných okolností používá své pravomoci v této oblasti (viz rozsudek ve věci Akdivar a další v. Turecko z 16. září 1996, s. 19, odst. 78).

39. V tomto případě je nutno zopakovat, že Komise došla ke svým skutkovým zjištěním poté, co delegace kromě veřejného zasedání ve Strasbourgu (viz výše uvedený odst. 23) vyslechla v Turecku svědectví při dvou různých příležitostech. Za těchto okolností Soud shledal, že by měl přijmout skutková zjištění tak, jak je stanovila Komise (viz, mutatis mutandis, výše uvedený rozsudek ve věci Akdivar a další, s. 20, odst. 81).

40. Soud tedy musí přezkoumat předběžnou námitku Vlády a žadatelovu stížnost v souvislosti s Úmluvou na základě těchto skutkových zjištění, jak byla shledána Komisí (viz výše uvedený odst. 23).

II. Předběžná námitka Vlády

A. Argumenty těch, kdo se dostavili k Soudu

41. Vláda vyzvala Soud, aby zamítl žadatelovu stížnost podle článku 3 Úmluvy z důvodu, že v rozporu s článkem 26 Úmluvy nevyčerpal všechna dostupná domácí soudní opatření. Článek 26 stanoví:

„Komise může posuzovat věc až po vyčerpání všech vnitrostátních právních prostředků nápravy podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva a ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné rozhodnutí.“

Žadatel (viz výše uvedený odst. 3), s nímž Komise souhlasila, namítal, že udělal vše, co od něj mohlo být očekáváno při vyčerpání domácích soudních opatření.

42. Vláda tvrdila, že zásada vztahující se k vyčerpání domácích soudních opravných prostředků byla jasně stanovena mezinárodním právem a precedenčním právem orgánů Úmluvy, a požadovala, aby žadatel využil všech národních soudních opravných prostředků až do té míry, kdy mu evidentně nebudou poskytovat šanci na úspěch. Fakticky se pan Aksoy mohl obrátit ke třem odlišným typům domácích soudních opatření: trestní stíhání, civilní jednání a/nebo správní řízení (viz výše uvedené odst. 24 až 28).

43. Pokud se týká první z těchto možností, předložila k úvaze, že si mohl stěžovat na údajně špatné zacházení státnímu prokurátorovi, s nímž se setkal 10. prosince 1992 (viz výše uvedený odst. 18). Avšak podle Vlády pan Aksoy nenaznačil při této příležitosti ani kdykoliv potom, že byl podroben špatnému zacházení během své policejní vazby.

Články 243 a 245 trestního zákoníku platné v té době v Turecku prohlašovaly za trestně užití mučení a špatného zacházení za účelem vynucení přiznání (viz výše uvedený odst. 24). Vyhláška 285 o oblasti s vyjimečným stavem převáděla pravomoc vést vyšetřování trestních činů údajně spáchaných veřejnými činiteli z rukou státních prokurátorů na správní rady (viz výše uvedený odst. 26). Rozhodnutí správních rad o nezačínání stíhání však vždy byla přezkoumána Nejvyšším správním soudem. V této souvislosti vláda předložila řadu rozsudků měnících příkazy vydané správními radami v oblasti s vyjimečným stavem a nařizujících zavedení trestního řízení proti příslušníkům četnictva a bezpečnostních jednotek na základě výpovědí o špatném zacházení s vězni a jiná rozhodnutí o potrestání podobných forem zneužití úřední moci.

44. Vláda nicméně usuzovala, že trestní řízení nebylo asi tím nejvhodnějším soudním opatřením v takovémto případě, a to kvůli důrazu kladenému na práva obviněného v protikladu k právům žalobce. Proto upozornila Soud na existenci správních soudních opatření podle článku 125 Turecké ústavy (viz výše uvedený odstavec 27). Pro dosažení odškodnění podle tohoto ustanovení bylo pro jedince nutné pouze prokázat, že existovala příčinná souvislost mezi činy spáchanými členy správy a utrpenou křivdou: nebyl zde požadavek prokázání závažného zneužití úřední moci na straně zástupce Vlády. V této souvislosti Vláda předložila příklady správních rozhodnutí, v nichž byla přiznána náhrada v souvislosti s úmrtím způsobeným mučením v policejní vazbě.

45. Navíc vláda tvrdila, že pan Aksoy mohl zahájit civilní řízení o odškodnění. Znovu odkazovala na řadu rozhodnutí domácích soudů, včetně rozsudku kasačního soudu v případě týkajícím se požadavku na odškodnění za mučení, v němž bylo rozhodnuto, že trestné činy spáchané úředníky vymáhajícími právo podléhaly správnímu řádu a že podle článku 53 tohoto řádu osvobození pro nedostatek důkazů v trestním řízení nebylo závazné pro civilní soudy.

46. Ačkoliv žadatel nepopíral, že soudní opatření vyjmenovaná vládou byla formální částí tureckého právního systému, prohlašoval, že v oblasti s výjimečným stavem byla iluzorní, nepřiměřená a neúčinná, protože jak mučení, tak neuznávání účinných soudních opatření bylo uskutečňováno jako běžná metoda správní praxe.

Obzvláště namítal, že zprávy vydané řadou mezinárodních orgánů ukazující, že mučení vězňů bylo v Turecku nadále systematické a široce rozšířené, dávaly vznik pochybnostem o závazku státu, že s těmito metodami se již skončilo. V tomto směru odkazoval na veřejné prohlášení o Turecku vydané Evropským výborem pro ochranu před mučením (15. prosince 1992); souhrn výsledků řízení týkajících se vyšetřování v Turecku vydaný Komisí Spojených národů proti mučení (9. listopadu 1993); a zprávu zvláštního zpravodaje Spojených národů o mučení z roku 1995 (E/CN.4/1995/34).

47. Prohlásil, že ze strany státních úřadů se uskutečňovala politika zapírání existence jakéhokoliv mučení, která pro oběti činila obzvláště obtížným uspět v dosažení odškodnění a snaze předvést odpovědné osoby před spravedlnost. Například bylo pro jednotlivce stěžujícího si na mučení nemožné, aby obdržel lékařské zprávy prokazující rozsah jeho zranění, neboť soudní lékařské služby byly reorganizovány a lékaři, kteří takové zprávy vydaly, bylo vyhrožováno nebo byli převedeni do jiné oblasti. Prokurátoři v oblasti s výjimečným stavem běžně odmítali zahájit vyšetřování ve věci údajného porušování lidských práv a často dokonce odmítli odpovědět na stížnost. Ta vyšetřování, která se uskutečnila, byla předpojatá a nepřiměřená. Dále, advokáti a další osoby zastupující oběti porušování lidských práv byli vystaveni hrozbám, zastrašování a nezákonnému stíhání a jednotlivé osoby se obávaly využít domácích soudních opatření, protože represálie proti stěžovatelům byly zcela běžné.

Na těchto okolnostech žadatel prohlásil, že by po něm nemělo být požadováno, aby využil všech domácích soudních opatření před podáním stížnosti do Strassbourgu.

48. V každém případě zdůraznil, že 10. prosince 1992 informoval státního prokurátora o tom, že byl mučen (viz výše uvedený odst. 18), a trval na tom, že i kdyby tak neučinil, prokurátor si mohl snadno sám povšimnout, že žadatel nemohl řádně používat ruce.

Nezahájení trestního vyšetřování prokurátorem učinilo pro žadatele nesmírně obtížným využít jakékoliv domácí soudní opatření. Bylo pro něj nemožné podniknout kroky, aby trestní stíhání bylo zavedeno, například zpochybnit rozhodnutí nezahájit stíhání u správních soudů (viz výše uvedený odst. 26), jelikož nezahájení vyšetřování znamenalo, že žádné formální rozhodnutí o nestíhání nebylo nikdy učiněno. Navíc toto zanedbání nepříznivě ovlivnilo jeho naději vyhrát v civilním či správním řízení, jelikož pro úspěch každého typu žádosti by bylo nezbytné prokázat, že byl mučen, a v praxi by bylo požadováno rozhodnutí soudce o této věci v trestním řízení.

49. Nakonec připomenul Soudu, že ani teoreticky nebyl dostupný žádný soudní opravný prostředek v souvislosti s jeho stížností týkající se délky doby jeho věznění bez soudní kontroly, neboť toto bylo podle domácí legislativy zcela zákonné (viz výše uvedený odst. 29).

50. Komise byla názoru, že žadatel byl zraněn během své policejní vazby (viz výše uvedený odst. 23). Dále prohlásila, že ačkoliv nebylo možné přesně stanovit, co se událo během jeho setkání se státním prokurátorem 10. prosince 1992, nesporně musely existovat prvky, které měly posledně jmenovaného pobídnout k zahájení vyšetřování nebo přinejmenším k pokusu získat další informace o žadatelově zdravotním stavu a o zacházení, kterému byl podroben. Žadatel učinil vše, co se od něj za daných okolností mohlo očekávat, obzvláště s přihlédnutím ke skutečnosti, že se následkem věznění a špatného zacházení cítil zranitelný a že trpěl zdravotními problémy, které vyžadovaly po jeho propuštění hospitalizaci. Hrozby, na které si stěžoval po zaslání žádosti ke Komisi, a jeho smrt za ne zcela vyjasněných okolností byly dalšími prvky, které podpořily názor, že využití soudních opravných prostředků mohlo znamenat riziko.

Vzhledem ke svému shledání, že žadatel učinil vše, co od něj bylo požadováno pro vyčerpání všech domácích soudních opatření, Komise rozhodla, že nebylo nutné určit, zda ze strany tureckých úřadů byla praktikována tolerance porušování lidských práv.

B. Vyjádření Soudu

51. Soud zopakoval, že ustanovení o využití domácích soudních opatření zmíněné článkem 26 Úmluvy zavazuje ty, kteří usilují přednést svůj případ proti státu u mezinárodních soudních a arbitrážních orgánů, k tomu, aby nejprve využili soudní opatření poskytovaná národním právním systémem. Následkem toho jsou státy zproštěny odpovědností se za své jednání před mezinárodními orgány, pokud neměly příležitost nechat spor projít svým vlastním právním systémem. Toto ustanovení je založeno na předpokladu, vyjádřeném v článku 13 Úmluvy, s nímž má velmi podobné rysy, že existuje účinné soudní opatření dostupné v souvislosti s udaným porušením v domácím systému, ať už ustanovení Úmluvy jsou či nejsou zakotvena v národním právu. Takto je to velmi důležitým aspektem zásady, že systém ochrany stanovený Úmluvou je podpůrný pro národní systémy zabezpečující lidská práva (viz rozsudek ve věci Akdivar a další citovaný ve výše uvedeném odst. 38, s. 15, § 65).

52. Podle článku 26 by žadatel měl mít běžnou podporu v soudních opatřeních, jež jsou dostupná a dostatečná k získání odškodnění, pokud se týká udaných porušení. Existence projednávaných soudních opatření musí být dostatečně jistá ne pouze teoreticky, ale i prakticky – bez toho postrádají požadovanou dostupnost a účinnost.

Neexistuje ovšem povinnost hledat pomoc v soudních opatřeních, která jsou nepřiměřená nebo neúčinná. Navíc podle „všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva“, na která se odvolává článek 26, mohou nastat zvláštní okolnosti, které žadatele zprošťují povinnosti vyčerpat všechna domácí soudní opatření, která má k dispozici. Toto pravidlo je rovněž nepoužitelné tam, kde se prokáže existence postupů státní správy, které zahrnují opakované jednání neslučitelné s Úmluvou, a oficiální tolerance takového jednání státními úřady, která je takové povahy, že by soudní řízení učinila marnými či neúčinnými (viz výše uvedený rozsudek ve věci Akdivar a další, s. 16, §§ 66 a 67).

53. Soud zdůraznil, že jeho přístup k aplikaci tohoto pravidla musí vycházet z uznání skutečností, že je užíváno v kontextu systému ochrany lidských práv, se kterým Smluvní strany souhlasily. Následně uznal, že článek 26 je nutno aplikovat s jistou pružností a bez nadměrného formalismu. Dále uznal, že pravidlo vyčerpání všech soudních opatření není absolutní, ani nemusí být použito automaticky; při zvažování, zda toto bylo shledáno, je podstatné přihlídnout ke zvláštním okolnostem každého individuálního případu. To mimo jiné znamená, že musí realisticky zvážit nejen existenci formálních soudních opatření v právním systému projednávané Smluvní strany, ale také celkový právní a politický kontext, ve kterém působí, jakož i osobní okolnosti žadatele (viz výše uvedený rozsudek Akdivar a další, s. 17, § 69).

54. Soud zaznamenal ustanovení tureckého práva o trestních, civilních a správních opravných prostředcích proti špatnému zacházení s vězni zástupci státu a prostudoval se zájmem soubory rozsudků zabývajících se podobným problémem, které předložila Vláda (viz výše uvedené odst. 43–45). Netýká se to však, jak již bylo řečeno (viz předchozí odst. 53), pouze otázky, zda domácí soudní opatření byla obecně účinná a přiměřená; musí také posoudit, zda za všech okolností tohoto případu žadatel učinil vše, co od něj mohlo být rozumně očekáváno, aby vyčerpal domácí cesty k odškodnění.

55. Za účelem tohoto posouzení Soud zopakoval, že se rozhodl přijmout skutková zjištění Komise v současném případě (viz výše uvedené odst. 39–40). Komise, jak se ukázalo (viz výše uvedený odst. 50), byla názoru, že žadatel trpěl bilaterální radiální paralýzou v době svého rozhovoru se státním prokurátorem.

56. Soud zvážil, že i když by bylo přijato, že žadatel státnímu prokurátorovi nepřednesl žádnou stížnost o špatném zacházení v policejní vazbě, utrpená zranění během jejich schůzky musela být jasně viditelná. Prokurátor se však rozhodl nezahlásit šetření týkající se povahy, rozsahu a příčiny těchto zranění, navzdory skutečnosti, že podle tureckého práva měl povinnost toto vyšetřit (viz výše uvedený odst. 26).

Je nutno zopakovat, že k tomuto opomenutí ze strany prokurátora došlo poté, co byl pan Aksoy držen v policejní vazbě přinejmenším čtrnáct dní bez přístupu k právní či lékařské pomoci či podpoře. Během této doby utrpěl několik zranění vyžadujících nemocniční péči (viz odst. 23). Tyto okolnosti by mu samy o sobě daly příčinu cítit se zranitelným a bezmocným a obávat se zástupců státu. Poté, co viděl, že prokurátor si jeho zranění všiml, ale nic nepodnikl, je pochopitelné, jestliže žadatel uvěřil, že cestou národního práva nemá naději získat pochopení a zadostiučinění.

57. Soud proto došel k závěru, že nastaly zvláštní okolnosti, které žadatele zprostily povinnosti vyčerpát domácí soudní opatření. Po dosažení tohoto závěru nepovažuje za nutné zkoumat žadatelovo prohlášení, že existují praktiky státní správy odepírající využití opravných soudních prostředků, což je v rozporu s Úmluvou.

III. Skutková podstata

A. Údajné porušení článku 3 Úmluvy

58. Žadatel udal, že byl podroben zacházení, jež bylo v rozporu s článkem 3 Úmluvy, který stanoví: „Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“ Vláda považovala údaje o špatném zacházení za nepodložené. Komise však shledala, že žadatel byl mučen.

59. Vláda vznesla různé námítky ke způsobu, kterým Komise hodnotila svědectví. Poukázala na několik faktorů, které podle jejího názoru měly dát podnět k závažným pochybám o tom, zda pan Aksoy byl podroben špatnému zacházení, jak tvrdil.

Ptala se například, proč si žadatel nestěžoval na mučení státnímu prokurátorovi (viz výše uvedený odst. 18), a shledala obtížným pochopit, proč, pokud byl skutečně podroben mučení, neučinil obviňující výpověď. Sledala dále podezřelým, že čekal pět dní od propuštění z policejní vazby na návštěvu nemocnice (viz výše uvedený odst. 19), a zaznamenala, že nemůže být potvrzeno, že se během těchto dní nestalo něco neobvyklého. Nakonec vznesla několik bodů týkajících se lékařských svědectví, včetně skutečnosti, že žadatel vzal své lékařské záznamy s sebou, když opustil nemocnici, a že neexistoval žádný lékařský důkaz o spáleninách či jiných známkách zanechaných na těle elektrickými šoky.

60. Žadatel si stěžoval na různé způsoby špatného zacházení. Tvrdil, že mu během výslechu byly zavázány oči, což způsobilo dezorientaci; že byl zavěšen za paže, které mu byly svázané za zády („palestinské věšení“); že mu byly dávány elektrické šoky, které byly aktivovány tím, že byl poléván vodou; a že byl podroben bití, políčkování a slovnímu hanění. Odvolával se na lékařské záznamy z fakultní nemocnice při Universitě v Dicle, které ukazovaly, že měl bilaterální zranění brachial plexus v době příjetí do nemocnice (viz výše uvedený odst. 19). Toto zranění bylo způsobeno palestinským věšením.

Prohlásil, že zacházení, na něž si stěžuje, bylo dostatečně kruté, aby bylo považováno za mučení; bylo použito za účelem přinutit ho přiznat se, že zná muže, který ho identifikoval.

Dodal ještě, že podmínky, za kterých byl vězněn (viz výše uvedený odst. 13), a neustálý strach z mučení, kterému byl ve vězení podroben, představovaly nelidské zacházení.

61. Soud po rozhodnutí přijmout skutková zjištění Komise (viz výše uvedené odst. 39–40) došel k závěru, že tam, kde je osoba vzata do policejní vazby v dobrém zdravotním stavu, ale v době propuštění je shledána zraněnou, je povinností státu poskytnout přijatelné vysvětlení, pokud jde o příčiny zranění, jinak vyvstává

jasný spor podle článku 3 Úmluvy (viz rozsudek ve věci *Tomasi v. Francie* ze dne 27. srpna 1992, Série A č. 241-A, s. 40–41, §§ 108–111 a rozsudek ve věci *Ribitsch v. Rakousko* ze dne 4. prosince 1995, Reports of Judgments and Decisions – 1996, s. 26, § 34).

62. Článek 3, jak Soud shledal při mnoha příležitostech, uchovává jednu ze zásadních hodnot demokratické společnosti. I za nejobtížnějších okolností, jako je boj proti organizovanému terorismu a zločinu, Úmluva naprosto zakazuje mučení nebo nelidské či degradující zacházení nebo tresty. Na rozdíl od většiny základních ustanovení Úmluvy a Protokolů č. 1 a 4 článek 3 nestanoví žádné výjimky a žádné odchýlení není dovoleno článkem 15, i když se jedná o případ veřejného nebezpečí ohrožujícího život národa (viz rozsudky ve věcech *Irsko v. Spojené království* ze dne 18. ledna 1978, Série A č. 25, s. 65, § 163, *Soering v. Spojené království* ze dne 7. července 1989, Série A č. 161, s. 34, § 88 a *Chahal v. Spojené království* ze dne 15. listopadu 1996, Reports of Judgments and Decisions – 1996, s. 22–23, § 79).

63. V zájmu rozlišení, zda by určitá forma špatného zacházení měla být kvalifikována jako mučení, musí mít Soud na zřeteli rozdíl, který článek 3 vytváří mezi tímto pojmem a pojmem nelidské či ponižující zacházení. Jak dříve poznamenal, toto rozlišení je v Úmluvě vyjádřeno proto, aby byl zvláštní cejch „mučení“ uplatňován pouze na úmyslné nelidské zacházení způsobující velmi vážné a kruté utrpení (viz rozsudek případu *Irsko v. Spojené království* ze dne 18. ledna 1978, Série A č. 25, s. 66, § 167).

64. Soud zopakoval, že Komise shledala *inter alia*, že žadatel byl podroben „palestinskému věšení“, jinými slovy, že byl vysvěcen donaha s rukama spoutanými za zády a zavěšen za paže (viz výše uvedený odst. 23).

Podle názoru Soudu mohlo být toto zacházení prováděno pouze úmyslně; k jeho realizaci bylo jistě potřeba určité přípravy a úsilí. Bylo pravděpodobně provedeno z cílem získání přiznání nebo jistých informací od žadatele. Kromě těžké bolesti, kterou muselo působit v danou chvíli, lékařská zpráva také ukazuje, že způsobilo paralyzu obou paží, která trvala určitou dobu (viz výše uvedený odst. 23). Soud shledal, že toto zacházení bylo tak závažné a kruté povahy, že může být popsáno pouze jako mučení.

Vzhledem k závažnosti tohoto závěru není pro Soud nezbytné zkoumat žadatelovy stížnosti na další způsoby špatného zacházení.

Z toho vyplývá, že došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

B. Údajné porušení článku 5 § 3 Úmluvy

65. Žadatel, s nímž Komise souhlasila, tvrdil, že jeho věznění porušovalo článek 5 § 3 Úmluvy. Příslušné části článku 5 stanoví:

„1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být zbaven svobody kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

...

c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu ...;

...

3. Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením odstavce 1 písm. c) tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci ...“.

66. Soud připomenul své rozhodnutí ve věci *Brogan a další v. Spojené království* (rozsudek ze dne 29. listopadu 1988, Série A č. 145-B, s. 33, § 62), že doba věznění bez soudní kontroly po dobu čtyř dní a šesti ho-

¹⁾ Viz Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu – přílohový sešit III/95, Rozhodnutí Evropského soudu o stížnosti č. 12850/87, str. 14.

din přesahovala přísná omezení týkající se doby povolené článkem 5 § 3. Z toho jasně vyplývá, že doba čtrnácti či více dnů, po kterou byl pan Aksoy vězněn bez předvedení před soudce či soudního úředníka, nevyhovuje požadavku „ihned“.

67. Vláda však předložila k úvaze, že i přes toto shledání nedošlo k porušení článku 5 § 3 s ohledem na derogaci Turecka podle článku 15 Úmluvy, který stanoví:

„1. V případě války nebo jakéhokoli jiného veřejného ohrožení státní existence může každá Vysoká smluvní strana přijmout opatření k odstoupení od závazků stanovených v této Úmluvě v rozsahu přísně vyžadovaném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva.

2. Podle tohoto ustanovení nelze odstoupit od článku 2, kromě úmrtí vyplývajících z dovolených válečných činů, a článku 3, 4 (odstavec 1) a 7.

3. Každá Vysoká smluvní strana, využívající svého práva na odstoupení, bude v plném rozsahu informovat generálního tajemníka Rady Evropy o opatřeních, která přijala, a o jejich důvodech. Generálního tajemníka Rady Evropy bude rovněž informovat o tom, kdy tato opatření pozbyla platnosti a kdy ustanovení Úmluvy budou znovu prováděna v plném rozsahu.“

Vláda připomenula Soudu, že Turecko odstoupilo od svých povinností podle článku 5 Úmluvy 5. května 1992 (viz výše uvedený odst. 33).

1. Přístup Soudu

68. Soud připomenul, že je na každém ze států Úmluvy s jeho odpovědností za „život národa“, aby určil, zda je tento život ohrožen „veřejným nebezpečím“, a pokud ano, jak daleko je nutno jít pro odvrácení tohoto nebezpečí. Z důvodů svých přímých a stálých kontaktů s naléhavými aktuálními potřebami jsou národní orgány v zásadě lepším postavením než mezinárodní soudce, aby rozhodly jak o přítomnosti takového nebezpečí, tak o povaze a rozsahu derogací nutných k jeho odvrácení. Proto by v této záležitosti mělo být národním orgánům ponecháno široké pole působnosti.

Státy Úmluvy se niemně netěší neomezené volnosti jednání. Je na Soudu, aby rozhodl, zda, inter alia, státy překročily „rozsah nezbytný vzhledem k naléhavosti“ krize. Domácí pole působnosti je tak doprovázeno evropskou kontrolou. Při realizaci této kontroly musí Soud klást patřičný důraz na takové významné faktory, jako jsou povaha práv zasažených derogací a okolností vedoucí k vyjimečnému stavu a jeho trvání (viz rozsudek ve věci *Brannigan a McBride v. Spojené království* ze dne 26. května 1993, Série A č. 258–B, s. 49–50, § 43).

2. Existence veřejného nebezpečí ohrožujícího život národa

69. Vláda, se kterou Komise v tomto bodě souhlasila, zdůraznila, že v jihovýchodním Turecku existovalo veřejné nebezpečí „ohrožující život národa“. Žadatel tento bod nepopíral, ačkolí prohlásil, že v zásadě záleželo na orgánech Úmluvy, jak rozhodnou.

70. Soud shledal na základě všech dostupných materiálů, že výrazný rozsah a vliv teroristické činnosti SPK v jihovýchodním Turecku nepochybně vytvořil v projednávané oblasti „veřejné nebezpečí ohrožující život národa“ (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ve věci *Lawless v. Irsko* ze dne 1. července 1961, Série A č. 3, s. 56, § 28 a výše uvedené rozsudky ve věcech *Irsko v. Spojené království*, s. 78, § 205 a *Brannigan a McBride*, s. 50, § 47).

3. Zda byla opatření nezbytná vzhledem k naléhavosti situace

a. Délka nekontrolovaného věznění

71. Vláda trvala na tom, že žadatel byl zatčen 26. listopadu 1992 spolu s dalšími třinácti osobami pro podezření z podporování a napomáhání teroristům SPK, členství v kiziltepské organizaci SPK a rozšiřování letáků SPK (viz výše uvedený odst. 12). Ve vazbě byl držen čtrnáct dní, v souladu s tureckým právem, které do-

voluje, aby osoba uvězněná v souvislosti s trestnou činností páchanou ve skupině byla zadržena až po dobu třiceti dní v oblasti s vyjimečným stavem (viz výše uvedený odst. 29).

72. Vysvětlila, že místo žadatelova zatčení a věznění patřilo do oblasti postižené tureckou derogací (viz výše uvedený odst. 31–33). Tato derogace byla nezbytná a oprávněná s ohledem na rozsah a závažnost terorismu SPK v Turecku, obzvláště na jihovýchodě. Vyšetřování teroristických činů přineslo úřadům zvláštní problémy, jak Soud již dříve uznal, protože členové teroristických organizací byli odborníky v odolávání výsledkům, měli tajnou síť podpory a přístup k podstatným zdrojům. Ochrana a ověření důkazů stály hodně času a úsilí v rozsáhlé oblasti tvářící se v tvář teroristické organizaci, která měla strategickou a technickou podporu sousedních zemí. Tyto obtíže znamenaly, že bylo nemožné zajistit právní dohled během držení podezřelého v policejní vazbě.

73. Žadatel prohlásil, že byl uvězněn 24. listopadu 1992 a propuštěn 10. prosince 1992. Udal, že pozměnění data uvěznění bylo v oblasti s vyjimečným stavem běžnou praxí.

74. Ačkoliv nepředložil podrobné argumenty proti platnosti turecké derogace jako takové, tázal se, zda situace v jihovýchodním Turecku nezbytně vyžadovala držení podezřelých po dobu čtrnácti a více dní bez soudního dohledu. Prohlásil, že soudci v jihovýchodním Turecku by nebyli vystaveni riziku, kdyby dostali svolení a byli požádáni přezkoumávat zákonnost věznění v kratších intervalech.

75. Komise nemohla s určitostí stanovit, zda byl žadatel poprvé uvězněn 24. listopadu, jak tvrdil, nebo 26. listopadu 1992, jak udávala Vláda, a proto se případem zabývala na základě toho, že byl držen po dobu nejméně čtrnácti dní bez předvedení před soudce či jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci.

76. Soud zdůraznil význam článku 5 v systému Úmluvy: uchovává základní lidské právo, jmenovitě ochranu osoby proti svévolnému porušování jejího práva na svobodu státem. Soudní kontrola porušování práva osoby na svobodu státní exekutivou je základním rysem záruk vtělených do článku 5 § 3, který má minimalizovat riziko svévolnosti a zajistit vládu práva (viz výše uvedený rozsudek Brogan a další, s. 32. § 58). Dále, okamžitý soudní zásah může vést k odhalení a zabránění závažného špatného zacházení, které, jak je uvedeno výše (viz výše uvedený odst. 62), je Úmluvou zakázáno absolutními a nevyvratitelnými požadavky.

77. V rozsudku Brannigan a McBride (citovaném ve výše uvedeném odst. 68) Soud rozhodl, že vláda Spojeného království nepřekročila své pole působnosti derogací svých závazků podle článku 5 Úmluvy v tom rozsahu, že osoby podezřelé z teroristických činů mohly být drženy po dobu až sedmi dní bez soudního dohledu.

V současném případě byl žadatel uvězněn po dobu nejméně čtrnácti dní bez předvedení před soudce či jinou úřední osobu. Vláda toto opatření ospravedlňovala odkazem na zvláštní požadavky policejního vyšetřování v geograficky rozsáhlé oblasti ohrožované teroristickou organizací podporovanou ze zahraničí (viz výše uvedený odst. 72).

78. Ačkoliv Soud je názoru, který vyjádřil již při několika příležitostech v minulosti (viz například výše uvedený rozsudek Brogan a další), že vyšetřování teroristických činů nepochybně přináší úřadům zvláštní problémy, nemůže přijmout tvrzení, že je nutné věznit podezřelého po dobu čtrnácti dní bez soudního zásahu. Tato doba je vyjimečně dlouhá a způsobila žadatelovu bezbrannost nejen vůči svévolnému porušení jeho práva na svobodu, ale také vůči mučení (viz výše uvedený odst. 64). Navíc, Vláda neuvedla před Soudem žádné podrobné důvody, proč boj proti terorismu v jihovýchodním Turecku učinil soudní zásahy neuskutečnitelnými.

b. Záruky

79. Vláda zdůraznila, že derogace i národní právní systém poskytovaly dostatečné záruky k ochraně lidských práv. Derogace samotná byla omezena na přísné minimum požadované pro boj proti terorismu; povolená délka vazby byla stanovena zákonem a souhlas státního prokurátora byl nezbytný, jestliže si policie přála ponechat podezřelého ve vazbě na dobu delší než zákonem stanovenou. Mučení bylo zakázáno článkem 243 trestního zákoníku (viz výše uvedený odst. 24) a článek 135 písm. a) garantoval, že jakékoliv prohlášení učiněné následkem použití mučení nebo jakékoliv jiné formy špatného zacházení nebude mít jako svědectví žádnou váhu.

80. Žadatel upozornil na to, že dlouhá doba nekontrolované vazby spolu s nedostatkem záruk poskytovaných k ochraně vězňů usnadňovala provádění mučení. Tak byl mučen s obzvláštní intenzitou během třetího a čtvrtého dne vazby a posléze byl držen proto, aby se jeho zranění zahojila; během této doby mu byl odepřen přístup k advokátovi nebo lékaři. Navíc mu byly během výslechu zavázány oči, což znamenalo, že nemohl identifikovat ty, kdo s ním špatně zacházeli. Zprávy Amnesty International („Turecko: politika zapírání“, únor 1995), Evropského výboru pro ochranu před mučením a Komise Spojených národů proti mučení (viz výše uvedený odst. 46) ukazovaly na to, že záruky obsažené v tureckém trestním zákoníku, jež byly v každém případě nepřiměřené, byly běžně ignorovány v oblastech s vyjimečným stavem.

81. Komise shledala, že turecký systém poskytoval vězňům nedostatečné záruky, například zde neexistovalo okamžité opatření habeas corpus a žádná zákonem vymahatelná práva na přístup k advokátovi, lékaři, přátelům či příbuzným. Za těchto okolností i přes vážnou hrozbu teroristů v jihovýchodním Turecku opatření, které dovolí, aby žadatel byl vězněn po dobu nejméně čtrnácti dní bez předvedení před soudce či jinou osobu se soudní pravomocí, přesahuje pole působnosti Vlády a nemůže být považováno za nezbytné s ohledem na naléhavost situace.

82. Ve výše zmíněném rozsudku Brannigan a McBride (viz výše uvedený odst. 68) Soudu stačilo, že při operaci v Severním Irsku byly účinné záruky, které zajišťovaly důležitou míru ochrany proti svěvolnému jednání a vazbě v izolaci. Například soudní opatření habeas corpus bylo dostupné pro prověření zákonnosti původního zatčení a věznění, existovalo zde přesvědčivé a zákonem vymahatelné právo na konzultaci s právním zástupcem během 48 hodin po zatčení a vězni byli oprávněni informovat příbuzné či přátele o svém zadržení a mít přístup k lékaři (tentýž rozsudek, s. 55–56, §§ 62–63).

83. Oproti tomu však Soud shledává, že v tomto případě byly žadatelovi dostupné nedostatečné záruky, byl vězněn dlouhou dobu. Obzvláště odepření přístupu k právnímu zástupci, lékaři, příbuzným či přátelům a absence reálné možnosti předvedení před soud k přezkoumání zákonnosti jeho zadržení znamenaly, že byl zcela odevzdán na milost a nemilost osob, které ho věznily.

84. Soud vzal v úvahu nepopíratelně vážný problém terorismu v jihovýchodním Turecku a potíže, kterým stát musí čelit při přijímání účinných opatření proti němu. Avšak není přesvědčen o tom, že naléhavost situace vyžadovala držení žadatele pro podezření z podílení se na činech teroristů po dobu čtrnácti či více dní v izolované vazbě bez přístupu k soudci či jinému soudnímu úředníkovi.

4. Zda turecká derogace splňovala formální požadavky článku 15 § 3

85. Nikdo z těch, kteří se dostavili k Soudu, nepopíral, že oznámení Turecké republiky o derogaci (viz výše uvedený odst. 33) vyhovovalo formálním požadavkům článku 15 § 3, jmenovitě dodržet úplně informování generálního tajemníka Rady Evropy o opatřeních přijatých při derogaci Úmluvy a zdůvodnění tohoto kroku.

86. Soud je kompetentní zkoumat toto hledisko z vlastního popudu (viz výše uvedené rozsudky Lawless, s. 55, § 22 a Irsko v. Spojené království, s. 84, § 223), a zvláště to, zda oznámení Turecka o derogaci obsahovalo

valo dostatečné informace o projednávaných opatřeních, která dovolovala, aby žadatel byl vězněn po dobu nejméně čtrnácti dní bez soudního dohledu, splňující požadavky článku 15 § 3. Avšak s ohledem na své shledání, že použité opatření nebylo nezbytné vzhledem k naléhavosti situace (viz výše uvedený odst. 84), Soud nepovažuje za nutné rozhodovat v této věci.

5. Závěr

87. Soud shledává, že došlo k porušení článku 5 § 3 Úmluvy.

C. Údajný nedostatek soudních opatření

88. Žadatel si stěžoval, že mu byl odepřen přístup k soudu v rozporu s článkem 6 § 1 Úmluvy, který stanoví v rámci své relevance:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, ... o jeho občanských právech ...“

Dále prohlašoval, že pro něj nebylo dostupné žádné domácí soudní opatření v rozporu s článkem 13 Úmluvy, který stanoví:

„Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.“

89. Vláda dodala, že jelikož se žadatel nikdy nepokusil zahájit řízení, nemůže si stěžovat na odepření přístupu k soudu. Dále namítala, jak již učinila v souvislosti se svou předběžnou námitkou (viz výše uvedené odst. 41–45), že existovalo dostatečné množství účinných právních prostředků nápravy.

90. Pokud se týká žadatele, rozhodnutí prokurátora nezahájit vyšetřování pro něj fakticky učinilo nemožným využít svého občanského práva na odškodnění (viz výše uvedený odst. 48). Prohlásil, že podle tureckého práva by civilní řízení nepřicházelo v úvahu do té doby, než by byly prokázány skutečnosti týkající se oněch událostí a trestním řízením identifikování pachatelé. Bez toho nemělo civilní řízení naději na úspěch. Navíc prohlásil, že možnost dosáhnout odškodnění za mučení by představovala jen část opatření nutných k dosažení nápravy; pro stát by bylo nepřijatelné prohlásit, že jednoduše splnil svůj závazek poskytnutím odškodného, jelikož by to znamenalo, že státy mohou zaplatit za právo na mučení. Prohlásil, že soudní opatření nutná ke splnění jeho požadavků podle Úmluvy buď neexistovala, dokonce ani teoreticky, nebo byla v praxi neúčinná (viz výše uvedené odst. 46–47).

91. Komise shledala porušení článku 6 § 1 ze stejných důvodů, z jakých rozhodla v žadatelův prospěch podle článku 26 Úmluvy (viz výše uvedený odst. 50). S ohledem na tento nálezh nepovažovala za nutné posuzovat stížnost podle článku 13.

I. Článek 6 § 1 Úmluvy

92. Soud zopakoval, že článek 6 § 1 vyjadřuje „právo na projednání soudem“, jehož jeden aspekt tvoří právo na přístup k soudu, to znamená právo na zahájení řízení u soudů v civilních záležitostech (viz například rozsudek ve věci *Holy Monasteries v. Řecko* ze dne 9. prosince 1994, Série A č. 301–A, s. 36–37, § 80). Není pochyb o tom, že článek 6 § 1 platí pro občanský požadavek náhrady v souvislosti se špatným zacházením údajně spáchaným státními úředníky (viz například rozsudek *Tomasi* zmíněný v odst. 61, s. 43, § 121–122).

93. Soud zaznamenal, že žadatelem nebylo vyvráceno, že teoreticky mohl zahájit civilní řízení o náhradu v souvislosti se špatným zacházením. Prohlašoval, že nezahájení trestního vyšetřování prokurátorem prakticky znamenalo, že by v civilním řízení neměl šanci na úspěch (viz výše uvedený odst. 90). Soud však opakuje, že kvůli zvláštním okolnostem tohoto případu (viz odst. 57) se pan Aksoy ani nepokusil podat žádost k civil-

ním soudům. S tímto skutkovým zjištěním je pro Soud nemožné rozhodnout, zda by se turecké soudy zabývaly žádostí pana Aksoye, kdyby jim ji předložil.

Soud si každopádně povšiml, že jádro žadatelovy stížnosti se týkalo skutečnosti, že prokurátor nezahájil trestní vyšetřování (viz odst. 90). Dále zaznamenal žadatelův argument, že možnost usilování o odškodnění za mučení by znamenala pouze jednu část opatření nutných pro dosažení nápravy (rovněž výše uvedený odst. 90).

94. Podle názoru Soudu je za těchto podmínek vhodnější zvažovat tuto stížnost v souvislosti s obecnější povinností státu podle článku 13, a to zajistit účinné soudní opravné prostředky v souvislosti s porušováním Úmluvy.

2. Článek 13 Úmluvy

95. Soud si povšiml, že článek 13 zaručuje na národní úrovni dostupnost soudních opatření k vynucení podstaty práv a svobod Úmluvy, přičemž nezáleží na formě, jakou jsou zajištěna domácí právním systémem. Úkolem tohoto článku je tedy požadovat ustanovení domácích soudních opatření dovolujících odpovědné národní instituci řešit podstatu příslušné stížnosti podle Úmluvy a zajistit vhodnou právní pomoc, ačkoliv Smluvním stranám je dána určitá volnost, pokud se týká způsobu, jakým se zhostí svých povinností podle tohoto ustanovení (viz rozsudek Chahal citovaný v odst. 62, s. 38, § 145). Rozsah závazku podle článku 13 se různí v závislosti na povaze žadatelovy stížnosti podle Úmluvy (viz rozsudek Chahal, s. 39, § 150–151). Nicméně soudní opatření požadovaná článkem 13 musí být „účinná“ v praxi stejně jako v zákoně, obzvláště v tom smyslu, že jejich užití nesmí být neoprávněně zdržováno jednáním či opomenutím úřadů příslušného státu.

96. Soud jako první bod ujasnil, že jeho nález (viz výše uvedený odst. 57), že zde existovaly zvláštní okolnosti, které žadatele zprošťovaly jeho povinnosti vyčerpat všechna domácí soudní opatření, by neměl být brán jako názor, že v jihovýchodním Turecku jsou soudní opatření neúčinná (viz, mutatis mutandis, rozsudek Akdivar a další citovaný v odst. 38, s. 19, § 77).

97. Za druhé Soud stejně jako Komise přijal kritickou připomínku skutečnosti, že udání mučení v policejní vazbě jsou pro oběť velmi těžce prokazatelná, jestliže byla izolována od vnějšího světa bez přístupu k lékařům, advokátům, rodině či přátelům, kteří by ji mohli poskytnout podporu a předložit nezbytné důkazy. Navíc osoba, se kterou bylo špatně zacházeno tímto způsobem, má často oslabenou duševní schopnost nebo vůli podat stížnosti.

98. Charakter práva zaručeného článkem 3 Úmluvy má důsledky pro článek 13. Příkladuje základní důležitost zákazu mučení (viz výše uvedený odst. 62) a zvláště bezbrannému postavení obětí mučení, článek 13 ukládá státu, bez ohledu na jakákoliv jiná soudní opatření dostupná v domácím systému, povinnost zahájit důkladné a účinné vyšetřování případů mučení.

Navíc, pokud se týká článku 13, jestliže osoba učiní věrohodné prohlášení o tom, že byla mučena státními úředníky, pojem „účinné soudní opatření“ s sebou nese kromě zaplacení odškodnění tam, kde je na místě, také důkladné a účinné vyšetření umožňující vést k identifikaci a potrestání zodpovědných osob a zahrnuje účinný přístup stěžovatele k postupu vyšetřování. Je pravda, že v Úmluvě není žádné výslovně ustanovení, jako je článek 12 Úmluvy Spojených národů proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání z roku 1984, který ukládá povinnost zavést „okamžité a nestranné“ vyšetřování, kdykoliv existuje dostatečný důvod věřit, že byl spáchán akt mučení. Podle názoru Soudu je však takový požadavek mlčky předpokládán v pojmu „účinné soudní opatření“ podle článku 13 (viz, mutatis mutandis, rozsudek Soering citovaný ve výše uvedeném odst. 62, s. 34–35, § 88).

99. Podle tureckého práva bylo tedy povinností prokurátora zahájit vyšetřování. Ten však, ať už mu pan Aksoy podal výslovnou stížnost či ne, nevzal na vědomí viditelné důkazy o tom, že posledně jmenovaný byl mučen (viz odst. 56), a žádné vyšetřování nebylo zahájeno. U Soudu nebyly uvedeny žádné důkazy o tom, že by prokurátor zahájil jakékoliv jednání, i přesto, že si byl vědom žadatelových zranění.

Navíc se podle názoru Soudu za okolností případu pana Aksoye takový přístup státního úředníka povinného vyšetřit trestný čin rovnal podlomení účinnosti jakéhokoliv jiného soudního opatření, které mohlo existovat.

100. Soud tudíž s ohledem obzvláště na neuskutečnění vyšetřování shledává, že žadatelovi bylo odepřeno účinné soudní opatření v souvislosti s jeho udáním o mučení.

Proto dochází k názoru, že došlo k porušení článku 13 Úmluvy.

D. Údajné porušení článku 25 § 1 Úmluvy

101. Žadatel prohlásil, že došlo k porušení jeho práva na individuální stížnost v rozporu s článkem 25 § 1 Úmluvy, který stanoví:

„Komise může přijímat stížnosti zaslané generálnímu tajemníku Rady Evropy každou osobou, nevládní organizací nebo skupinou osob považujících se za poškozené v důsledku porušení práv přiznaných touto Úmluvou jednou z Vysokých smluvních stran v případě, že Vysoká smluvní strana, proti níž byla podána stížnost, prohlásila, že uznává pravomoc Komise přijímat takové stížnosti. Vysoké smluvní strany, které učinily takové prohlášení, se zavazují, že nebudou nijak bránit účinnému výkonu tohoto práva.“

102. Je třeba zopakovat, že pan Aksoy byl zabit 16. dubna 1994; podle jeho zástupců bylo toto přímým důsledkem jeho trvání na podání žádosti ke Komisi. Údajně mu vyhrožovali smrtí, aby ho přiměli stáhnout žádost ke Komisi, naposledy telefonicky 14. dubna 1994 (viz výše uvedený odst. 22).

103. Vláda ovšem popřela, že by došlo k jakémukoli porušení práva na individuální stížnost. Prohlásila, že pan Aksoy byl zabit při vyřizování účtů mezi znesvářenými sekcemi uvnitř SPK, a sdělila Soudu, že v souvislosti s jeho vraždou bylo vysloveno určité podezření (viz výše uvedený odst. 22).

104. Komise se hluboce zabývala smrtí pana Aksoye a udáním, že byla spojena s jeho žádostí zaslanou do Strabourgu. Neměla však žádný důkaz, z něhož by mohla učinit závěr o pravdivosti tohoto prohlášení či o zodpovědnosti za jeho zabití.

105. Soud zdůraznil, že pro účinné fungování systému osobních stížností založeného článkem 25 je nesmírně důležité, aby žadatelé či potenciální žadatelé mohli svobodně komunikovat s Komisí bez toho, aby byli ze strany úřadů vystaveni jakémukoli formě nátlaku za účelem stažení či úpravy svých stížností (viz rozsudek ve věci Akdivar a další zmíněný v odst. 38, s. 25, § 105).

106. Za tohoto stavu Komise v současném případě nebyla schopna najít důkaz, který by ukázal, že smrt pana Aksoye byla spojena s jeho žádostí, nebo že státní úřady byly zodpovědné za jakékoliv porušování, formou hrozeb nebo zastrasování, jeho práv podle článku 25 § 1, a Soudu v této souvislosti nebyl předložen žádný nový důkaz.

Soud proto nemůže shledat, že došlo k porušení článku 25 § 1 Úmluvy.

E. Údajné úřední postupy porušující Úmluvu

107. Žadatel dodatečně požádal Soud, aby rozhodl, že došlo k porušení článků 3, 5 § 3, 6 § 1, 13 a 25 § 1 následkem praktik aplikovaných v jihovýchodním Turecku za vysoké míry tolerance ze strany úřadů. To vyžadovalo, aby Soud shledal znepokojující porušování Úmluvy.

108. S odkazem na výše citované zprávy mezinárodních orgánů (odst. 46) tvrdil, že mučení v rukou policie bylo v Turecku velmi rozšířené, a to již mnoho let. Státní úřady si tohoto problému byly vědomy, ale rozhodly se nepoužít doporučené záruky.

Obětím mučení a jiného porušování lidských práv byl navíc běžně odpírán přístup k opravným soudním prostředkům v rozporu s článkem 6 § 1 a 13 Úmluvy a byly pronásledovány, zastrašovány a podrobovány násilí, jestliže se pokusily přednést své stížnosti u úřadů ve Strasbourgu, což bylo v rozporu s článkem 25 § 1.

A konečně, jelikož domácí právo dovolovalo, aby podezřelí byli drženi ve vazbě po dlouhou dobu v rozporu s článkem 5 § 3, toto byl důkaz úředních postupů porušujících toto ustanovení.

109. Soud je názoru, že důkazy zjištěné Komisí nepostačují, aby mu dovolily dojít k závěru týkajícímu se existence jakýchkoli úředních postupů porušujících výše uvedené články Úmluvy.

F. Aplikace článku 50 Úmluvy

110. Podle článku 50 Úmluvy,

„Jestliže Soud zjistí, že rozhodnutí nebo opatření soudního nebo každého jiného orgánu Vysoké smluvní strany je zcela nebo částečně v rozporu se závazky vyplývajícími z této Úmluvy a jestliže vnitrostátní právo této strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků takového rozhodnutí nebo opatření, rozhodnutí Soudu přízná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

111. Ve svém prohlášení žadatel požadoval odškodnění za peněžní újmu způsobenou jeho držením ve vazbě a mučením, sestávající z nákladů na lékaře ve výši 16 635 000 tureckých lir a ztráty výděлку ve výši 40 liber.

Dále požadoval náhradu za morální újmu 25 000 liber, která, jak prohlásil, by měla být zvýšena o dalších 25 000 liber v případě, že Soud shledá znepokojující porušení Úmluvy na základě úředních postupů.

Požadoval také zaplacení poplatků a výdajů za právníky, které celkově dosahovaly částky 20 710 liber.

112. Vláda se, pokud se týká těchto požadavků, k jeho prohlášení ani pak během zasedání Soudu nevyjádřila.

I. Újma

113. S ohledem na mimořádně závažné porušení Úmluvy, kterým trpěl pan Zeki Aksoy, a strach a nesnáze, které nepochybně způsobilo jeho otcí, jenž pokračoval v jednání ve věci žádosti po smrti svého syna (viz výše uvedený odst. 3). Soud rozhodl přiznat částky požadované jako odškodnění za peněžní a morální újmu v plné výši. Celkově dosahují tyto částky 4 283 450 000 (čtyři miliardy dvě stě osmdesát tři milionů čtyři sta padesát tisíc) tureckých lir (podle směnného kurzu platného k datu přijetí tohoto rozsudku).

2. Náklady a výdaje

114. Soud se domnívá, že žadatelův nárok na náklady a výdaje je přijatelný a přiznává mu je v plné výši s odečtením částky obdržené cestou právní pomoci od Rady Evropy, která v žádosti ještě nebyla zahrnuta.

3. Úrok z prodlení

115. Pokud jde o částku přiznanou v tureckých lirách, je úrok z prodlení splatný v roční úrokové míře 30 %, která je podle informací dostupných Soudu zákonnou úrokovou mírou platnou v Turecku ke dni přijetí tohoto rozsudku.

Jelikož úhrada nákladů a výdajů byla přiznána v librách, Soud považuje za vhodné, aby úrok z této částky byl splatný v roční úrokové míře 8 %, která byla podle informací dostupných Soudu platná v Anglii a Walesu ke dni přijetí tohoto rozsudku.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

1. zamítá osmi hlasy proti jednomu předběžnou námitku týkající se vyčerpání všech domácích soudních opatření;

2. rozhoduje osmi hlasy proti jednomu, že došlo k porušení článku 3 Úmluvy;

3. rozhoduje osmi hlasy proti jednomu, že došlo k porušení článku 5 § 3 Úmluvy;

4. rozhoduje osmi hlasy proti jednomu, že není nutné zvažovat žadatelovu stížnost podle článku 6 § 1 Úmluvy;

5. rozhoduje osmi hlasy proti jednomu, že došlo k porušení článku 13 Úmluvy;

6. rozhoduje jednomyslně, že nedošlo k porušení článku 25 § 1 Úmluvy;

7. rozhoduje osmi hlasy proti jednomu

(a) že žalovaný stát zaplatí žadateli v tříměsíční lhůtě jako odškodnění za peněžní a morální újmu částku 4 283 450 000 (čtyři miliardy dvě stě osmdesát tři milionů čtyři sta padesát tisíc) tureckých lir;

(b) že žalovaný stát zaplatí žadateli v tříměsíční lhůtě za náklady a výdaje částku 20 710 (dvacet tisíc sedm set deset) liber minus 12 515 (dvanáct tisíc pět set patnáct) francouzských franků převedených na libry ve směnném kurzu platném k datu vynesení tohoto rozsudku;

(c) že prostý úrok v následujících ročních úrokových mírách bude splatný od uplynutí výše uvedené tříměsíční lhůty až do vyrovnání:

(i) 30 % v souvislosti s částkou přiznanou v tureckých lirách;

(ii) 8 % v souvislosti s částkou přiznanou v librách;

Vyhotoveno v jazyce anglickém a francouzském a vyhlášeno při veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu 18. prosince 1996.

Herbert PETZOLD
tajemník

Rolv RYSSDAL
předseda

Výběr z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve Strasbourgu

Vydává Nejvyšší soud ČR v Nakladatelství ORAC, s. r. o., Praha

Předseda redakční rady: JUDr. Pavel Kučera

Nakladatelská redakce: Jaroslav Šprongl, JUDr. Karel Havlíček

Překlad: Kateřina Špronglová

Sazba: Ivana Šteflová

Tisk: OSTRAVSKÉ TISKÁRNĚ, a. s., Ostrava

NOVINOVÉ VÝPLATNÉ
poštovné účtováno
pošta Ostrava 2

NOVINOVÉ VÝPLATNÉ
placeno převodem
pošta OZ Praha 025

Index 47 301

Shírka soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1998 (L).
Přílohový sešit XIII, ročník přílohových sešitů – IV. z 2. 3. 1998.
Vydává Nejvyšší soud ČR v Nakladatelství ORAC, s. r. o., Praha.
Předseda redakční rady: JUDr. Pavel Kučera.
Adresa redakce: 657 37 Brno, Burešova 20, tel.: 05/41321237.
Ročně vycházejí 4 přílohové sešity.
Rozšiřuje, objednávky předplatného přijímá a informace o prodeji a odběru podává
Nakladatelství ORAC, s. r. o., 106 00 Praha 10, Jablonoňová 80.
Administrace Nakladatelství ORAC: tel.: 02/758716, 02/755843, fax: 02/758720,
e-mail: orac@comp.cz
Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p., Odštěpný závod Přeprava Praha, čj. 722/96, dne 21. 2. 1996.
Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p., Odštěpný závod Severní Morava,
čj. 3687/95-P/1 ze dne 28. 12. 1995